

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2016 - 2017

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Leona Kanevová

Vzdělávání pěstounů a poručníků v Kraji Vysočina

Praha 2017

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Marcela Křivánková

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2016-2017

BACHELOR THESIS

Leona Kanevová

**Education of Foster Parents and Guardians in the Region
Vysočina**

Prague 2017

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Marcela Křivánková

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 17. 2. 2017

Leona Kanevová

Poděkování

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Marcele Křivánkové za odbornou pomoc, cenné rady a za čas věnovaný této bakalářské práci. Dále bych chtěla poděkovat vedení odboru sociálních věcí Magistrátu města Jihlavy za podporu, ochotu a spolupráci především při výzkumném šetření.

Anotace

Bakalářská práce je zaměřena na téma „Vzdělávání pěstounů a poručníků v Kraji Vysočina“. Tato práce mapuje možnosti vzdělávání pěstounů a poručníků, jejich motivaci ke vzdělávání. Analyzuje možnosti a kvalitu nabízených vzdělávacích programů pro tuto skupinu osob. Práce je rozdělena na dvě části: na teoretickou a empirickou část. Teoretická část vymezuje základní pojmy, přibližuje význam vzdělávání dospělých, vymezuje osobnost dospělého člověka, specifika pěstounů a poručníků a jejich motivaci ke vzdělávání.

V empirické části je použit kvalitativní výzkum, jehož nástrojem je polostandardizovaný rozhovor. Rozhovory jsou vedeny s pěstouny a poručníky v Kraji Vysočina. Cílem bakalářské práce je zmapovat možnosti a kvalitu vzdělávání a to, jestli jsou nabyté vědomosti aplikovatelné v běžné péči a výchově o svěřené děti.

Klíčová slova

Andragogika, motivace, náhradní rodinná péče, pěstoun, poručník, vzdělávání dospělých.

Annotation

The bachelor thesis is concentrated on the topic „Education of Foster Parents and Guardians in the Region Vysočina“. This thesis describes possibilities of education of foster parents and guardians, their motivation to education. It analyses possibilities and quality of offered educational programs for this group of persons. The thesis is divided in two parts: theoretical and empiric part. The theoretic part specifies basic concepts, importance of education of adults, qualifies the personality of the adult person, specifics of foster parents and guardians and their motivation to education.

The empiric part uses qualitative research. Its instrument is half-standardized interview. The interviews are held with foster parents and guardians in Region Vysočina. The aim of the thesis is to describe possibilities and quality of education and if gained knowledge are applicable in common care and bringing up of entrusted children.

Key Words

Andragogy, education of adults, foster parent, guardian, motivation, standby family care.

OBSAH:

I. ÚVOD	9
II. TEORETICKÁ ČÁST	11
1 ANDRAGOGIKA	11
1.1 Základní andragogické pojmy	11
1.2 Andragogická didaktika	12
2 VZDĚLÁVÁNÍ	15
2.1 Vzdělání	15
2.2 Vzdělávání.....	15
2.3 Systém celoživotního vzdělávání	17
3 VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH	19
3.1 Význam vzdělávání dospělých	20
3.2 Politika vzdělávání dospělých v ČR	21
4 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	22
4.1 Rodina a její funkce	22
4.2 Náhradní rodina	23
4.3 Systém náhradní rodinné péče v ČR.....	24
4.3.1 Pěstounská péče	25
4.3.2 Poručenství.....	25
4.4 PROCES ZPROSTŘEDKOVÁNÍ NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE	26
4.5 Specifické potřeby dětí v NRP	26
4.6 Finanční zajištění pěstounů a poručníků	28
4.7 Řízení o dávkách pěstounské péče	29
5 DOHODA O VÝKONU PĚSTOUNSKÉ PÉČE	30
5.1 Obsah dohody	30

5.2	Práva a povinnosti pěstounů a poručníků	31
5.	VZDĚLÁVÁNÍ PĚSTOUNŮ A PORUČNÍKŮ	32
5.3	Typy vzdělávání NRP	32
5.4	NRP v Kraji Vysočina	33
5.5	Instituce, které se v Kraji Vysočina zabývají vzděláváním pěstounů	34
III.	EMPIRICKÁ ČÁST	38
1.	KVALITATIVNÍ VÝZKUM.....	38
1.1	Kvalitativní rozhovor	39
2	CÍL PRÁCE	40
2.1	Vymezení cíle	40
2.2	Organizace výzkumu	40
2.3	Charakteristika výzkumného souboru	41
3	ANALÝZA A INTERPRETACE DAT.....	42
3.1	Jak hodnotí pěstouni a poručníci vzdělávání dle zákona	42
3.2	Jaké vzdělávání pěstouni a poručníci preferují	45
3.3	Uplatní pěstouni a poručníci získané informace při péči o přijaté děti	49
4	SHRNUTÍ.....	57
4.1	Výzkumná otázka č. 1	57
4.2	Výzkumná otázka č. 2.....	57
4.3	Výzkumná otázka č. 3.....	58
IV.	ZÁVĚR.....	59
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	61
	SEZNAM ZKRATEK	66
	SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A SCHÉMÁT	67
	SEZNAM PŘÍLOH	68

I. ÚVOD

Tato bakalářská práce se jmenuje Vzdělávání pěstounů a poručníků v Kraji Vysočina. Domnívám se, že vzdělávání pěstounů a poručníků je velice důležité. Pěstouni a poručníci pečují o přijaté děti, které k nim často přicházejí z neutěšených rodinných poměrů nebo z ústavních zařízení. Již takto na začátku svého života znevýhodněné děti potřebují zvláštní péči, proto je velice důležité na tuto roli připravit právě pěstouny a poručníky a provázet je při výchově těchto dětí.

Téma bakalářské práce jsem si zvolila právě proto, že doprovázím pěstounské rodiny a poručníky v Kraji Vysočina při jejich nelehkém úkolu, kdy se snaží nahradit dětem jejich biologickou rodinu a vytvořit jim pevný domov a zázemí. Jsou postaveni před nelehký úkol, pomoci těmto dětem zmírnit traumata, zajistit jim hezké dětství, vychovat z nich řádné občany, pomoci jim získat vzdělání a připravit je na dospělost. Tyto rodiny se každý den potýkají s problémy a překážkami, které je na této cestě potkávají, ať výchovné, zdravotní nebo sociální. Při výchově přijatých dětí hraje velkou roli právě vzdělávání pěstounů a poručníků, které jim má být nápomocno při výchově těchto dětí. Je tedy velice důležité, aby vzdělávací semináře byly pro tyto účastníky efektivní a přínosem při jejich práci.

Cílem bakalářské práce je zjistit, zda vzdělání pěstounů a poručníků v Kraji Vysočina je dostatečné, zda odpovídá potřebné kvalitě a zda témata, která jsou organizacemi nabízena, splňují představy pěstounů a poručníků, zda jsou přínosná a aplikovatelná v jejich praxi.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. Zdroje, ze kterých budu čerpat při jejím psaní, budou odborná literatura a internet.

V teoretické části jsou vymezeny základní pojmy, které jsou charakteristické pro dané téma, tj. andragogika, vzdělávání, vzdělávání dospělých, rodina, náhradní rodinná péče, vzdělávání pěstounů a poručníků, finanční zajištění pěstounské péče, instituce, které se zabývají vzděláváním pěstounů a poručníků.

Empirická část je tvořena analýzou a interpretací dat získaných kvalitativním výzkumem. Nástrojem sběru dat je polostandardizovaný rozhovor. Rozhovory jsou vedeny s pěstouny a poručníky v Kraji Vysočina. Věřím, že získané informace z těchto rozhovorů budou přínosné pro naši další práci a případně se nám podaří ještě více se zaměřit na kvalitu vzdělávacích seminářů. Také bude možné poskytnout zpětnou vazbu organizacím, které vzdělávání připravují, aby jejich služby byly ještě kvalitnější a cílenější.

II. TEORETICKÁ ČÁST

1 ANDRAGOGIKA

„Věda o vzdělávání dospělých, výchově a péči o dospělé, respektující všestranné zvláštnosti dospělé populace a zabývající se jejím rozvojem ve všech fázích jeho životní dráhy“ (Palán, Langer, 2008, str. 37)

Dle andragogického slovníku je vědeckou disciplínou zabývající se veškerými procesy a souvislostmi učení a vzdělávání dospělých. Objektem současné andragogiky je zralý dospělý jedinec (biologicky, psychicky, sociálně a ekonomicky). Předmětem je celková edukační realita dospělých. V České republice a na Slovensku je andragogika akreditovaná jako studijní obor na VŠ. Stejně je tomu i v zahraničí, zde se však více užívá označení vzdělávání dospělých. (Průcha, Veteška, 2014, str. 39)

Beneš (2014, str. 40) uvádí, že hlavním důvodem vzniku andragogiky byla poptávka společnosti po nových druzích znalostí a kvalifikací. V západní Evropě byl od padesátých let minulého století velký nedostatek informací o souvislostech vzdělávání a společenského a ekonomického rozvoje, který podnítil andragogické výzkumy. Až v sedmdesátých letech vznikla v Evropě profesionalizace andragogické práce. Andragogická věda se od šedesátých let 20. století etablovala hlavně na univerzitách.

1.1 ZÁKLADNÍ ANDRAGOGICKÉ POJMY

Každá vědní disciplína musí mít naprosto ujasněné názvy věcí a jevů, které budou používány. Stejný pojem může mít v různých vědách různý obsah. Každá disciplína má své pojmy základní, které musí mít nejen jednotný význam, ale také musí být zcela jednoznačně chápány.

Dospělý – tento pojem není možné jednoznačně charakterizovat. Pojem je možné charakterizovat z různých pozic a hledisek:

Ústava – rozlišuje dospělost pasivní (18 let) a aktivní (21 let)

Vladimír Jochmann – dospělost je charakterizována ukončením vývoje ve třech dimenzích - somatické, psychické a sociální.

Dle právních norem – člověk, který ukončil školskou přípravu a vstoupil na trh práce.

Ve vývojové psychologii se dospělost člení na tři životní etapy: 18–24 let mladí dospělí, 25–44 let mladší střední věk, 45–64 let starší střední věk, 65–75 let starší dospělí, nad 75 let stáří.

Výchova – jedná se o působení vychovatele na vychovávaného a jeho utváření k obrazu vychovatele. Výchova je záměrná, cílevědomá soustavná činnost, proces, zaměřena k trvalému utvoření osobnosti člověka. Ideální výchova je ta, kde se slučuje svoboda jedince s mravním řádem společnosti.

Vzdělávání – pojem výchova a vzdělávání se v praxi vzájemně doplňují. Pokud chápeme výchovu jako proces dotváření osobnosti vytvářením soustavy vědomostí, znalostí a dovedností, pak je výchova proces, působící hlavně na city a vůli, vzdělávání proces, působící především na rozum. (Palán, 2003, str. 12)

1.2 ANDRAGOGICKÁ DIDAKTIKA

Podle Mužíka (2011, str. 16) je andragogická didaktika teorie výuky dospělých, vyučování na straně lektora a učení na straně účastníka. Výuka je proces, který tvoří synergický efekt vyučování a učení včetně působení různých vnějších vlivů, jako je prostředí, organizace vzdělávání a zpětná vazba lektora a účastníků.

Andragogická didaktika se zabývá zákonitostmi výuky dospělých, stanovení přiměřených cílů, obsahu, forem a metod. Zkoumá též podmínky a principy, podle nichž má být výukový proces řízen, organizován a logisticky podporován. Zdůrazňován je hlavně výchovný aspekt výuky, působení na osobnost dospělého. Didaktický proces je postaven hlavně na vytváření podmínek při výuce shodný s realitou. To by mělo vést ke změnám v chování jednotlivých účastníků. Zvláště výrazné změny mohou být patrné v profesním vzdělávání. (Mužík, 2011, str. 16)

V České republice se andragogická didaktika rozvíjí jako součást andragogiky, a to jak v oblasti vědy, tak i výuky na vysokých školách. Na rozdíl od didaktiky školní se orientuje na dospělého účastníka vzdělávání, na jeho schopnosti, které jsou limitující

pro tento proces. Zkoumáním výukového procesu s dospělými se snaží poskytnout podporu lektorům pro přípravu, realizaci a vyhodnocení jejich vzdělávacího působení. (Mužík, 2011, str. 22)

Podle Zlámala je androdidaktika didaktikou vzdělávání dospělých. Zaměřuje se na schopnosti učení dospělých, teorie směřuje k činnosti učitele nebo lektora, jeho přípravy, výukového působení, jeho hodnocení a sebehodnocení. Androdidaktika představuje trojdimenziální model vzdělávání dospělých, o kterém se již zmiňuje J. Mužík. Převezmeme základní linii tohoto pojetí.

- Kognitivní dimenze je propojený, smíšený proces, který je zaměřený na osvojování vědomostí, dovedností a návyků. Tato dimenze je koncept učení a vyučování, ve kterém se střídají různé výukové metody, jako jsou tradiční, moderní, podporované počítačem, multimediální projekty. Tento postup je označován jako smíšené učení a příkladem mohou být konference a semináře, kde je zapojena řada mediálních prostředků.
- Pragmatická dimenze má význam kvalitativní, je směřována k osvojení nových kvalit jednání a chování. Tato dimenze prezentuje edukační proces jako novou kvalitu jednání a chování. Během profesního výcviku jde o nácvik konkrétních vzorců a modelů chování, které jsou potřebné v určitých profesích. K úspěšnému plnění pracovní role je třeba přiřadit tři důležité komponenty:
  - Odborná kompetence – zahrnuje především zájem pracovníka řešit přidělené úkoly s odpovídajícími dovednostmi, postoji založené na hlubokých znalostech.
  - Kvalifikace - je určitý předpoklad pro rozvoj kompetencí a je tvořena úrovní obecného vzdělání, praxí, sebevzděláváním.
  - Osobnostní kreativita – je téměř nejdůležitější podmínkou k tomu, aby bylo možné v dané profesi plnit zadané úkoly.
- Kreativní dimenze je přechodem z fáze osvojování k tvůrčímu obohacování poznání a zkušenost. Objekt vzdělávacího působení, účastník, se stává aktivním účastníkem, který přináší do interakčního vztahu lektor - student vlastní vědomostní, zkušenostní a dovednostní potenciál. Jde vlastně

o rekonstrukci našich vědomostí a dovedností z pozice vzdělávání dospělých. Dospělí studenti disponují osvojeným potenciálem, který je třeba respektovat. Učitelé musí mít promyšlenou a logicky probíhající linii, které od rutiny přechází k motivačně prezentovanému a didakticko-metodicky promyšlenému pracovnímu stylu.

Vyučování a učení je tvůrčí proces, který vyžaduje soustředěné úsilí obou stran, učitele i studenta. (Zlámal, 2009, str. 12)

2 VZDĚLÁVÁNÍ

„Proces uvědomělého a cílevědomého zprostředkování a aktivního utváření a osvojování soustavy vědomostí, dovedností, zkušeností a návyků, vytvoření morálních rysů a osobitých zájmů a postojů člověka. Vzdělávání je však zároveň procesem utváření osobnosti, individualizací společenského vědomí, považujeme jej tedy za součást socializace.“ (Palán, Langer, 2008, str. 40)

2.1 VZDĚLÁNÍ

Podle andragogického slovníku je to souhrn znalostí, dovedností, postojů a hodnotových orientací, které subjekt získává jako produkt vzdělávání, a to jednak formálního vzdělávání (školního), jednak neformálního vzdělávání. (Průcha, Veteška, 2014, str. 296)

Dle Krebse je vzdělání výsledkem procesů výchovy a vzdělávání. Nemá hmotnou podobu, je jen vlastností člověka (může s ním disponovat a dále je rozvíjet) nebo charakteristikou dané populace. Vzdělání je klasickým příkladem netržního zboží. V určitých konkrétních historických podmínkách každé země je vždy rozhodující objem vzdělání (rozsah vzdělání ve vztahu k dané populaci), stupně úrovně vzdělávání, oborové zaměření vzdělání a pochopitelně kvalita tohoto vzdělávání, jeho obsah. (Krebs, 2010, str. 441)

2.2 VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělávání je proces, který směřuje k rozvíjení poznání, k upevnění a změnám postojů, chování a jednání člověka při uplatnění naučeného v sociálních a pracovních vztazích a při výkonu praktické činnosti. Pro vzdělávaného mají významnou hodnotu jak sociální, tak profesní. Na utváření jedince se podílí výchovné a vzdělávací působení, které se vyznačuje různou měrou intencionality, uvědomělosti, plánovitosti.

Formální vzdělávání – řízené učení a vyučování, je typické jasnou cílovou orientací, dlouhodobým, řízeným, přímým, bezprostředním, soustavným, systematickým

a plánovitým pedagogickým působením opírající se o curriculum, a realizovaným ve školské vzdělávací soustavě.

Neformální vzdělávání – je řízeným procesem, který je zabezpečený různými mimoškolními vzdělávacími institucemi a organizacemi. Tyto instituce umožňují účastníkům osvojit si jistý okruh znalostí a dovedností. Dochází zde k přímému kontaktu vyučujícího s účastníky vzdělávací akce a naopak. Mohou se aktivně zapojovat a vstupovat do kontaktu, dávat lektorovi zpětnou vazbu.

Informální působení - není zaměřeno primárně na systematické dosahování výchovných cílů. Vyznačuje se spontánností, živelností, samovolností aktivity, jimž se jedinec věnuje. Čím zainteresovaněji a intenzivněji se motivovaný jedinec věnuje zvolené aktivitě, tím výrazněji se u něho projevují vývojové změny, nezřídka dlouhodobé až trvalé povahy. (Barták, 2015, str. 8)

Podle Krebse je vzdělávání proces, v němž převažuje informativní aspekt a v němž jedinec získává a osvojuje si soustavu poznatků a dovedností i metodu jejich nabývání. Tyto poznatky mají hlavně instrumentální povahu, tj. mají specifické funkční určení (například poznatky nutné k výkonu povolání lékaře, právníka atd.) a také kultivační povahu, a to poznatky obohacující člověka věděním, poznáním, jeho všeobecnou kultivací. (Krebs, 2010, str. 441)

Průcha uvádí, že vzdělávání jednotlivců je ovlivněno mnoha faktory socioekonomické a sociokulturní povahy. Sociologové se odlišují v objasňování vztahu vzdělání a sociální nerovnosti. Střetávají se dvě protichůdná pojetí:

- Vzdělání jednotlivce, tzv. získaný status - stupeň dosaženého vzdělání závisí na aktivitě jednotlivce, na jeho pílí a úsilí, protože každý člověk má ve své moci, jakého vzdělání dosáhne. Pokud se sám dostatečně nesnaží, dosahuje nižšího stupně vzdělání, a proto si také vytváří menší šanci na získání zaměstnání a má nižší příjem.
- Vzdělání důsledkem sociální nerovnosti – lidé nemají rovnocenné příležitosti ke vzdělávání, a to hlavně z důvodu sociokulturních parametrů svého rodinného prostředí, v němž od dětství vyrůstají. Děti vychovávané v rodinách s nižší

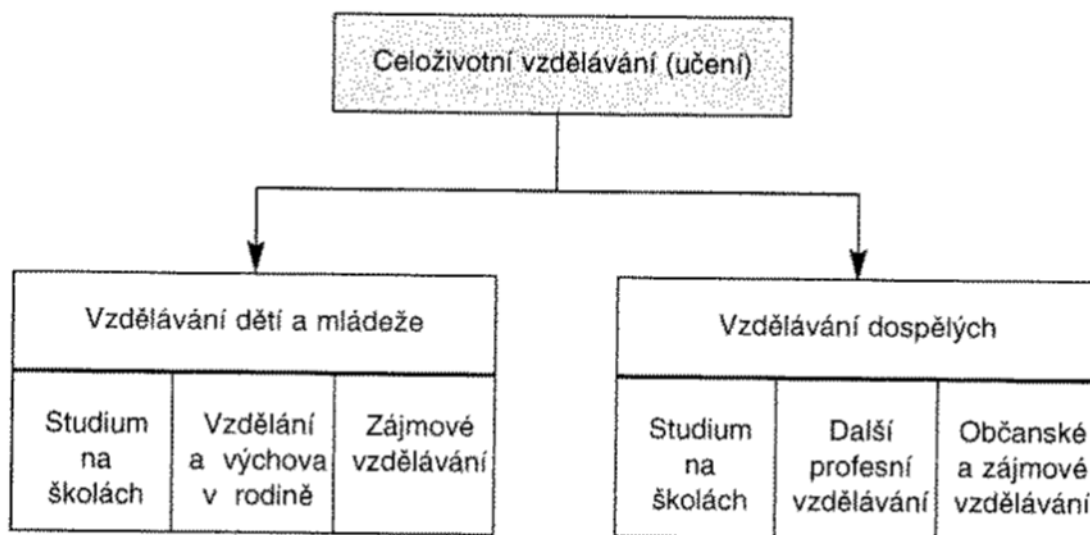

úrovni vzdělání rodičů bývají často v nevýhodě v porovnání s vysokoškolsky vzdělanými rodiči. (Průcha, 2009, str. 180)

2.3 SYSTÉM CELOŽIVOTNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

„V systému výchovy a vzdělávání se stále více posuzují přístupy odrážející fáze rozvoje jedince od dětství až do etapy pozdního, postproduktivního věku člověka. Zmírňuje se důraz na formální věkové hranice při členění skupin obyvatelstva. Vychází se z předmětných hlavních činností, typických pro určitou fázi lidského života (hry v dětském věku, učení ve věku povinné školní docházky a profesní přípravy, učení integrované s pracovním procesem apod.). Celoživotní vzdělávání tak tvoří velmi bohatý, vnitřně diferencovaný celek, který lze znázornit takto:“

Obrázek 1: Vymezení celoživotního vzdělávání a učení (Mužík, 2004, str. 22)

Celoživotní vzdělávání probíhá v následujících etapách:

1. předškolní výchova a vzdělávání,
2. základní výchova a vzdělávání po dobu povinné školní docházky na základních školách,
3. všeobecné vzdělávání realizované na gymnáziích,

4. odborné vzdělávání – příprava na budoucí povolání, které je realizované na středních odborných učilištích, vyšších odborných školách a na vysokých školách,
5. vzdělávání dospělých zahrnuje období jejich produktivního věku i období, kdy skončí jejich ekonomická aktivita. Tehdy je vzdělávání zajišťováno různými subjekty jako např. školami, podniky, vzdělávacími institucemi, rodinami, neformálními zájmovými skupinami, soukromými osobami apod. (Mužík, 2004, str. 22)

3 VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

Podle Bartáka je vzdělávání dospělých celoživotní proces, který umožňuje člověku tzv. držet krok se změnami v oblasti ekonomického, kulturního, společenského a politického života. Propojuje zájmy jedince se zájmy společnosti. Jedině široká mezioborová vzdělanost nám umožní participovat na hospodářském vývoji světa a eliminovat negativní socioekonomické dopady na jednotlivce.

Vzdělávání dospělých jako součást celoživotního vzdělávání a učení se zahrnuje:

- náhradní školní vzdělání – získání takového druhu a stupně vzdělání, které se běžně nabývá v příslušné věkové skupině
- další vzdělání, které dále členíme na:
  - další profesní vzdělávání – je poskytováno osobám, které řádně dokončily odborné vzdělání v průběhu počátečního vzdělávání. Zahrnuje rekvalifikační vzdělávání a periodická školení. Posláním tohoto vzdělávání je rozvoj postojů, znalostí a schopností vyžadovaných při výkonu povolání.
  - občanské vzdělávání – je zaměřeno na formování vědomí práv a povinností osob v rolích občanských, politických, společenských a rodinných.
  - zájmové vzdělávání – uspokojuje vzdělávací potřeby jedinců podle jejich osobního zaměření. Dotváří osobnost a její hodnotovou orientaci a umožňuje její seberealizaci.
  - vzdělávání seniorů- je potřebnou aktivitou poproduktivní generace, hlavně kulturně společenského rázu. (Barták, 2008, str. 11)

Vzdělávání dospělých se nikdy nemohlo spolehnout na to, že skupina, se kterou se pracuje, je neměnná a jasně definovaná. Proto se musí vždy podle požadavků upravovat cíle, obsahy a metody práce s konkrétní skupinou. První výzkumy účastníků se datují již do dvacátých let minulého století. Samotná diskuse o práci s cílovou skupinou ve vzdělávání dospělých začala až v sedmdesátých letech. Tato diskuse byla důsledkem společenského uznání vzdělávání dospělých, jako rozmachu institucionalizace a profesionalizace. (Beneš, 2014, str. 108)

„Učením a vzděláváním rozvíjíme své lidské zdroje. Poznáváme a využíváme své psychické a fyzické vlastnosti, měníme a rozvíjíme své názory a motivy, zdokonalujeme své znalosti a dovednosti, vytváříme a fixujeme své návyky a zkušenosti. Naše osobnost se v průběhu života rozvíjí a vyvíjí se i naše myšlení a chování. To, co si osvojíme ve školách, často nestačí tempu doby ani novým výzvám. Proto se stává celoživotní záležitostí nejen učení, ale i vzdělávání.“ (Plamínek, 2014, str. 322)

3.1 VÝZNAM VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

Moderní doba se vrací k myšlence Jana Amose Komenského o prodloužení výchovy a vzdělávání člověka na celý život.

„Jedním z významných cílů Evropské unie je vytváření na znalostech založené konkurenceschopné ekonomiky, která vychází z principů trvale udržitelného rozvoje a dbá na rozvoj nabídky pracovních příležitostí při zachování sociální soudržnosti.“ (Spilková, 2014, str. 4)

Mužík uvádí, že vzdělávání člověka nemůže být omezeno jen na dobu dětství a mládí, ale právě naopak provází všechny věkové skupiny. Už Jan Amos Komenský hlásal ideu celoživotního vzdělávání. Komenskému nešlo jenom o rozumovou výchovu člověka, ale také o formování jeho charakteru a kulturu jeho chování. Jde v podstatě o rozvoj celé osobnosti člověka. Vychází z přesvědčení, že každý člověk by se měl zdokonalovat a přiměřeně vzdělávat. (Mužík, 2004, str. 21)

Smyslem každého vzdělávání určeného dospělým by mělo být naplnění jejich vzdělávacích potřeb. Doplnění jejich znalostí a dovedností, které mají význam pro jejich pracovní nebo osobní život. Před plánováním vzdělávání musí být zjištěny potřeby a teprve potom stanoveny jednotlivé parametry připravovaných seminářů. K tomu patří stanovení cíle vzdělávací aktivity, její obsah, metoda, pomůcky, technika a hodnocení a také lektorské zajištění a časový finanční plán. (w 1)

Jak uvádí Beneš, vzdělávání je vyjádřením jisté kvality, nejde však jen o množství dovedností, znalostí a schopností, je to také vyjádření hodnot samo o sobě. Je tím míněno více než jen kvalifikace, kompetence a ochota vyplňovat společenské role.

Vzdělávání nemůže být jen privátní nebo skupinovou záležitostí, musí vyjadřovat odraz nějaké společné a potencionálně všemi akceptovatelné kultury. (Beneš, 2002, str. 76)

3.2 POLITIKA VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH V ČR

Podle Vyhnánkové současná česká, ale i evropská vzdělávací politika vychází z konceptu celoživotního učení. Tento přístup se politicky prosadil v 70. letech 20. století. Celoživotní znamená nejenom počáteční vzdělávání dětí a mládeže ve školách, ale učení se a rozvíjení svých schopností a dovedností po celý život. Dobově tento zrod konceptu souvisí hlavně s obrovským vědecko-technickým rozvojem, ale také s rozvojem poválečné společnosti a snahou sdílet hodnoty demokratického světa, jehož poznatky by se měly dostat také k dospělým lidem, kteří neměli možnost se je dozvídat během své školní docházky. Původně kulturně-humanizační idea celoživotního vzdělávání začala nabírat čím dál více ekonomický charakter. Tento přístup zvítězil v 90. letech, kdy se celoživotní vzdělávání považuje za nutnost a vzdělávání je vnímáno jako prostředek k vybudování moderní společnosti, která bude konkurenceschopná právě díky svým občanům, kteří jsou schopni zdokonalovat výrobky a služby a umět je úspěšně prodávat. Z těchto dovedností pak těží podniky a následně celá národní ekonomika. (Vyhnánková, 2007, str. 76)

4 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

4.1 RODINA A JEJÍ FUNKCE

Tato kapitola se věnuje rodině v širším slova smyslu.

„Rodina představuje skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejichž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí.“ (Giddens, 2005, str. 156)

Funkce rodiny

Podle Krause se tradiční hodnoty rodiny z naší společnosti vytrácí a plní svou funkci nedostatečně. Z druhé strany dnešní rodina plní funkci útočiště před vnějším světem. Hlavně v sociálně slabém prostředí je rodina často jediným opěrným bodem, kam se zejména děti mohou uchýlit. Proto je stále nenahraditelnou součástí naší společnosti, bez osobní angažovanosti rodičů na osudy potomků by se děti vychovávat nedaly a bez respektu ke stavu společnosti a jejím potřebám také ne. (Kraus, 2008, str. 39)

Dle Matějčka je v životě dítěte rodina jeho nezastupitelnou součástí a „jeho“ lidé, kterými by měli být v první řadě rodiče. Tím však není řečeno, že ostatní lidé, ať příbuzní či známí rodiny, kteří dítě nějakým způsobem ovlivňují a utvářejí, nemají také důležité místo v jeho životě. V každém případě se budeme zmiňovat hlavně o rodičích, kteří by mu měli být na blízku již od jeho narození a provázet ho až do jeho dospělosti, a to s upřímnou láskou. Dítě považuje za své rodiče ty osoby, které se k němu jako rodiče chovají. (Matějček, 1994, str. 16)

I nový občanský zákoník platný od 1. 1. 2014 dává rodině prioritní postavení před náhradní rodinnou péčí a ústavní výchovou. Uvádí, že hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc. Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, které spočívají v péči o dítě, zahrnující především péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Dále pak v ochraně dítěte, udržování osobního styku s dítětem a zajišťování jeho výchovy a vzdělávání. Zastupování a spravování jeho jmění od jeho narození až po nabytí plné

svéprávnosti. Rozsah rodičovské odpovědnosti může upravit pouze soud. (ČESKO, 2012, § 665, §858)

4.2 NÁHRADNÍ RODINA

Matějček uvádí, že dítě za své rodiče přijímá ty, kteří se k němu chovají mateřsky a vůbec mu nezáleží na tom, jestli o tom mají potvrzení z porodnice. Nezáleží mu ani na tom, co tomu říká zákon a všechny další instituce. Jemu záleží především na lidech, kteří představují jeho rodinu. Instituce náhradního rodičovství je tak stará jako rodina sama. Dítě má schopnost již při příchodu na svět přitáhnout si pomoc, zájem, náklonnost lidí kolem. Dospělí lidé, zejména matky, jsou zase vybaveny tak citlivými, vnímavými mechanismy, že dokáží na tyto signály vysílané dítětem pohotově a účelně reagovat. Již v dávné historii, kdy se dítě ocitlo bez rodiny, bylo přijato za své jinými osobami, které mu vytvořily náhradní rodinu.

V současné době u nás máme poměrně bohatý výběr rodinné výchovy pro děti, které z nějakého důvodu nemohou vyrůstat ve své vlastní rodině. Těchto důvodů je celá řada. Stává se také, že se někteří rodiče starat nechtějí anebo se starají takovým způsobem, že není možné toto dítě v rodině ponechat. Někdy se stane, že se pouto mezi matkou a dítětem nebo otcem a dítětem nevytvoří, nebo se vytvoří zcela špatně.

Formy náhradní rodinné péče jsou možností, jak dát dětem nový domov v případech, když selže jejich biologická rodina. Tyto formy náhradní rodinné péče si zaslouží opravdové sympatie naší veřejnosti, její pomoci a podpory. Zkušenosti nám říkají, že je to nejlepší řešení pro opuštěné děti. V těchto formách péče se dostává i na děti postižené, ať tělesně, zdravotně nebo duševně. (Matějček, 1994, str. 22)

Podle Hofrové a Rotreklové je náhradní rodinná péče služba dítěti, veškerá iniciativa směrem k dítěti se odvíjí od nejlepšího zájmu ohroženého dítěte a směřuje k naplnění jeho potřeb. Dítě umístěné mimo svoji biologickou rodinu je vždy dítě, které je bezprostředně ohrožené na životě, nebo je ohrožený jeho zdravý vývoj. Cílem sociálně-právní ochrany dětí je využít všechny prostředky pro návrat dětí do biologické rodiny. Pokud tato možnost selže, další nadějí pro tyto ohrožené děti je právě náhradní rodinná péče, osvojení a pěstounská péče, která nahrazuje péči biologické rodiny. (w2)

Do pěstounské péče mohou být svěřené děti, kterým není u jejich rodičů zajištěná krátkodobá nebo dlouhodobá výchova. Nová právní úprava již zaručuje pravidlo, že pěstounská péče má přednost před ústavní výchovou. Před ústavní výchovou má soud povinnost zkoumat, zda nelze výchovu zajistit náhradní rodinnou péčí. Souhlas rodičů se svěřením dítěte do pěstounské péče není potřeba v případě, že je dítě v ústavní výchově nebo v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc umístěno na základě rozhodnutí soudu. U dětí, které nemají soudem nařízenou ústavní výchovu, je třeba souhlasu rodičů, i když jsou umístěny v ústavu na žádost rodičů. (w3)

4.3 SYSTÉM NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE V ČR

Náhradní rodinná péče (dále jen NRP), patří pod Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Má několik níže uvedených forem:

1. Osvojení (adopce) – dítě je osvojeno a nabývá všech práv jako biologické dítě. Osvojitelé mají rodičovskou odpovědnost a vztahy s biologickou rodinou dítěte zanikají.
2. Pěstounská péče – pěstoun zastupuje dítě pouze v běžných záležitostech, má právo dítě vychovávat, avšak rodičovskou odpovědnost za dítě stále nesou jeho biologičtí rodiče.
3. Poručenská péče – soud stanoví dítěti poručníka v případě, pokud byli rodiče dítěte zbaveni rodičovské odpovědnosti, nebo byl její výkon pozastaven, pokud nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu nebo pokud zemřeli. Poručník dítě vychovává a zastupuje ho místo rodičů.
4. Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče – v tomto případě jde zpravidla o příbuzenskou péči (prarodiče, tety, strýcové). (Svobodová, Očenášková, 2013, str. 10)

Osvojení je trvalé a nezvratné řešení situace dítěte, kterému nahrazují rodičovskou péči a výchovu osvojitelé. Osoby osvojitelů se staví do pozice rodičů, a to jak fakticky, tak také po právní stránce. Vykonávají povinnosti rodičů, mají rodičovskou odpovědnost. Pěstounská péče je dočasná, různě trvající péče o dítě a výchova dítěte v rodinném prostředí pěstounů, které nahrazuje jejich původní rodinné prostředí. Rodičům dítěte je ponechána jejich rodičovská odpovědnost, někdy může být omezena.

Poručenství je vyjádření právní situace dítěte, poručník přebírá za dítě buď dočasně, nebo natrvalo rodičovskou odpovědnost, jak uvádí Hofrová a Rotreklová. (w2)

2.1.1 PĚSTOUNSKÁ PÉČE

Je státem garantovaná forma náhradní rodinné péče, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří o něj pečují. Dítě může být svěřeno do pěstounské péče fyzické osoby nebo do společné péče manželů. Osoba pěstouna musí poskytnout záruku řádné výchovy dítěte. Pěstoun má právo zastupovat dítě a spravovat jeho záležitosti jen v běžných věcech, k výkonu mimořádných záležitostí, jako je např. souhlas se zdravotním zákrokem, se žádá souhlas zákonného zástupce dítěte. Pěstounská péče vzniká rozhodnutím soudu. Soud je oprávněn stanovit pěstounovi povinnost podávat jedenkrát ročně zprávu o výkonu pěstounské péče. V případě svěřeni dítěte do pěstounské péče má pěstoun povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s jeho rodinou, pokud soud neurčí jinak. (ČESKO, 2012, §958, §969)

4.3.1 PORUČENSTVÍ

Podle nového občanského zákoníku soud ustanoví dítěti poručníka v případě, že rodiče dítěte zemřeli nebo nevykonávají vůči svému dítěti rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu. Poručník má vůči dítěti stejné povinnosti i práva jako rodič, pokud není soudem vymezeno jinak. Pokud poručník péči o dítě vykonává, má on i dítě nárok na stejné hmotné zabezpečení, jako by šlo o pěstounskou péči. Poručník je zákonným zástupcem dítěte. Mezi poručníkem a dítětem však ze zákona nevzniká takový poměr, jaký je mezi dítětem a rodiči. Zákon stanoví rozsah práv a povinností poručníka k dítěti. Poručník dítě vychovává, zastupuje a spravuje jeho majetek. Výkon této funkce je pod pravidelným dohledem soudu, a to nejen ohledně správy majetku dítěte, ale i ohledně jeho osoby a jeho vývoje. Zprávy podává poručník soudu zpravidla v ročních intervalech. Jakékoliv rozhodnutí poručníka v podstatné věci, týkající se dítěte, vyžaduje schválení soudu. (ČESKO, 2012, §928-942)

4.4 PROCES ZPROSTŘEDKOVÁNÍ NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

Zprostředkování a realizace osvojení a pěstounské péče se naplňuje článkem 20 Úmluvy o právech dítěte, který stanovuje, že dítě trvale nebo dočasně zbavené svého rodinného prostředí nebo dítě, které nemůže být ponecháno v tomto prostředí, má právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytnutou státem. Stát má povinnost zabezpečit takovému dítěti v souladu s vnitrostátním zákonodárstvím náhradní péči.

Proces zprostředkování má několik fází a podle § 19a zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, spočívá:

- vyhledávání nezletilých dětí vhodných k osvojení nebo ke svěřením do pěstounské péče,
- vyhledávání fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny,
- odborná příprava fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny k přijetí dítěte do rodiny,
- výběr fyzické osoby vhodné stát se osvojitelem nebo pěstounem určitého dítěte, jemuž se osvojení nebo pěstounská péče zprostředkovává a zajištění osobního seznámení se dítěte s osobou, která mu byla vybrána krajským úřadem.

Poslední fázi zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče, která spočívá ve výběru fyzické osoby vhodné stát se osvojitelem nebo pěstounem určitého nezletilého dítěte a zajištění seznámení s nezletilým dítětem, nesmí provádět jiný orgán, právnické nebo fyzické osoby, než jsou orgány sociálně-právní ochrany uvedené v § 4 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb., tedy krajské úřady, ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad pro mezinárodně-právní ochranu dětí, pokud se jedná o osvojení nezletilého dítěte ve vztahu k zahraničí. (Šeredová, 2012, str. 55)

4.5 SPECIFICKÉ POTŘEBY DĚTÍ V NRP

Jak uvádí Langmaier a Matějček, chceme-li porozumět potřebám dětí v NRP, je třeba tyto potřeby nejprve rozčlenit:

- Potřeba stimulace – potřebný přísun podnětů, kvality a proměnlivosti.

- Potřeba smysluplného světa – pokud chceme, aby se z jednotlivých podnětů staly poznatky a zkušenosti, musí být v těchto podnětech nějaký řád a smysl. Uspokojení této potřeby umožňuje dítěti učit se, nabývat zkušeností, přizpůsobovat se životním podmínkám, osvojovat si účelně pracovní postupy i způsoby společenského chování.
- Potřeba životní jistoty – pokud si dítě osvojí tuto potřebu, zbavuje se úzkostí, dodává mu pocit bezpečí a umožňuje mu cílevědomou aktivitu poznávací, pracovní a společenskou. Je naplňována především v mezilidských citových vztazích.
- Potřeba pozitivní identity – vlastního „Já“, znamená pozitivní přijetí sama sebe a své společenské hodnoty. Přiměřené sebevědomí a sebeúcta jsou podmínkou uspokojivého zařazení ve společnosti.
- Potřeba otevřené budoucnosti – naděje a životní perspektivy. Umožňuje prožít uspokojivý osobní život. Ztráta životní perspektivy vede k zoufalství.

Dítě, které se ocitne v náhradní rodinné péči, si s sebou přináší svou minulost, své životní zkušenosti a zážitky. Zpravidla je to dítě, kterému nebyly tyto potřeby dostatečně naplňovány. Toto dítě si nedokázalo vytvořit tolik potřebné citové pouto k jedné osobě, neví, co to je rodina, domov. Je to dítě, které vystřídalo několik výchovných prostředí a prošlo rukama různých vychovatelů, nepoznalo pocit bezpečí a jistoty, naopak prožilo vnitřní strach a nejistotu. Tyto negativní zkušenosti mají za následek, že se postupně odnaučilo dávat najevo své pocity, přestalo se o své potřeby hlásit běžným způsobem a komunikace s okolím se pro ně stává velice obtížná. Toto dítě nerozumí své minulosti a netuší, kam směřuje a jaká je jeho budoucnost. Svět kolem něj je nečitelný. Doposud žilo v prostředí citově i podnětně chladném, proto jeho psychomotorický vývoj je nerovnoměrný a značně zaostává za vývojem svých vrstevníků v běžně fungujících rodinách. U těchto dětí mluvíme o citové deprivaci, poruše citových vazeb a oslabené identitě. (Langmaier, Matějček, 2011, str. 46)

4.6 FINANČNÍ ZAJIŠTĚNÍ PĚSTOUNŮ A PORUČNÍKŮ

Pěstounská péče je státem podporovanou formou náhradní rodinné péče. Tomu odpovídá i úprava dávek v příslušných právních předpisech. Těmito dávkami se přispívá na potřeby spojené s péčí o dítě, které je svěřené do pěstounské péče.

Příspěvek při převzetí dítěte

Nárok na příspěvek při převzetí dítěte má osoba pečující, která převzala dítě do pěstounské péče, výše příspěvku při převzetí dítěte činí, jde-li o dítě ve věku do 6 let 8 000,- Kč, od 6 do 12 let 9 000,- Kč a pro děti ve věku 12-18 let 10 000,- Kč. Příspěvek při převzetí dítěte se vyplácí jednorázově. (zákon č. 359/1999 Sb., §47l)

Odměna pěstouna

Na odměnu pěstouna má nárok osoba pečující a osoba v evidenci. Pokud jsou osobou pečující nebo osobou v evidenci oba manželé nebo dva poručníci, náleží odměna pěstouna pouze jednomu z nich. Výše odměny pěstouna činí za kalendářní měsíc, není-li dále stanoveno jinak, 8 000,- Kč je-li pečováno o jedno dítě, 12 000,- Kč je-li pečováno o dvě děti, 20 000,- Kč je-li pečováno o alespoň tři děti. 24 000,- Kč pečuje-li pěstoun o jedno dítě, které mu bylo svěřeno na přechodnou dobu, a toto dítě je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo ve stupni III (těžká závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost). (§47i)

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte má nezletilé nezaopatřené dítě svěřené do pěstounské péče. Tento příspěvek náleží nezletilému dítěti a je vyplácen osobě pečující. Nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte se zachovává i po jeho zletilosti, nejdéle však do dvacátého šestého roku věku dítěte. Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte činí za kalendářní měsíc 4 500,- Kč pro dítě ve věku do 6 let, 5 550,- Kč pro dítě ve věku od 6 do 12 let, 6 350,- Kč pro dítě ve věku od 12 do 18 let, 6 600,- Kč pro dítě ve věku od 18 do 26 let. Tento příspěvek musí být využíván ve prospěch nezletilého dítěte. (§47f)

Příspěvek při ukončení pěstounské péče

Nárok na příspěvek při ukončení pěstounské péče má fyzická osoba, která byla ke dni dosažení zletilosti v pěstounské péči, a to ke dni zániku nároku této osoby na příspěvek na úhradu potřeb dítěte podle § 47f. Výše jednorázového příspěvku činí 25 000 Kč. Nárok na příspěvek při ukončení pěstounské péče náleží jen jednou. (§47h)

4.7 ŘÍZENÍ O DÁVKÁCH PĚSTOUNSKÉ PÉČE

O dávkách pěstounské péče rozhoduje krajská pobočka Úřadu práce ČR. Řízení o přiznání těchto dávek se zahajuje na základě písemné žádosti podané na tiskopise předepsaném ministerstvem (MPSV). Řízení o změně výše již přiznané dávky nebo o jejím odnětí se zahajuje na návrh oprávněné osoby nebo z moci úřední. Při žádosti o příspěvek na úhradu potřeb dítěte zastupuje nezletilé dítě osoba pečující. Při vyplácení odměny pěstouna provádí krajská pobočka úřadu práce srážky a odvody podle zvláštních předpisů z přiznané odměny pěstouna. (359/1999 Sb., §47v)

3 DOHODA O VÝKONU PĚSTOUNSKÉ PÉČE

Dohoda o výkonu pěstounské péče je veřejnoprávní smlouvou. V záležitostech, které nejsou upraveny zákonem o sociálně právní ochraně dětí, se řídí správním řádem (část pátá, §159 až §170).

Povinnost uzavřít dohodu a předložit pěstounovi její návrh má obecní úřad obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu má pěstoun trvalý pobyt. Pěstoun si však může kdykoliv vybrat i jiný doprovázející subjekt. V takovém případě je uzavření platné dohody podmíněno předchozím souhlasem již zmíněného obecního úřadu. Po jeho vydání a následném podpisu dohody je nutno její opis doručit úřadu, který souhlas vydal.

Dle metodiky Ministerstva práce a sociálních věcí je účelem dohody o výkonu pěstounské péče zajistit pomoc pěstounům a dalším osobám pečujícím o dítě na základě rozhodnutí příslušného orgánu. Převzetí dítěte do péče nahrazující péči rodičů klade značné nároky na osoby, které do péče dítě převzaly, je třeba jim věnovat pozornost z hlediska poradenské činnosti, ale také jim konkrétně pomáhat při řešení běžných problémů v oblasti sociální, výchovné apod. (MPSV, 2016)

4.8 OBSAH DOHODY

Kromě základních náležitostí smlouvy (označení stran dohody, uvedení dětí svěřených do pěstounské péče atd.) je hlavním obsahem dohody o výkonu pěstounské péče ujednání o způsobu naplňování práv a povinností pěstouna vyplývající ze zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Prostřednictvím dohody by měly smluvní strany řešit především záležitosti, u nichž vnímají potřebu oboustranné právní jistoty, tedy především systém vzájemné spolupráce. Obsah dohody o výkonu pěstounské péče a navazujících dokumentů musí být v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte, který zpracovává orgán sociálně-právní ochrany dítěte. (zákon 359/1999 Sb.)

4.9 PRÁVA A POVINNOSTI PĚSTOUNŮ A PORUČNÍKŮ

Práva a povinnosti osob pečujících a osob v evidenci upravuje § 47a odst. 2 zákona o sociálně právní ochraně dětí.

- Právo na poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci při zajišťování osobní péče o svěřené dítě.
- Právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě nebo děti v rozsahu alespoň 14 kalendářních dnů v kalendářním roce, jestliže svěřené dítě dosáhlo alespoň věku 2 let.
- Právo na zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců.
- Právo na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě.
- Právo na pomoc při udržování, rozvíjení a prohlubování sounáležitosti dítěte s osobami blízkými, zejména s rodiči a při realizaci styku rodičů s dítětem v pěstounské péči, včetně pomoci při zajištění místa pro uskutečňování styku oprávněných osob s dítětem a při zajištění asistence při tomto styku.
- Povinnost zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě.
- Povinnost umožnit sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče a spolupracovat se zaměstnancem pověřeným sledovat vývoj dítěte.
- Povinnost v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči a umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud rozhodnutím nestanoví jinak. (MPSV, 2013)

5. VZDĚLÁVÁNÍ PĚSTOUNŮ A PORUČNÍKŮ

Dle zákona o sociálně právní ochraně dětí podle § 47a odstavce f, mají pěstouni a poručníci právo i povinnost zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy přijatých dětí v rozsahu 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích. (zákon č. 359/1999 Sb.)

Toto vzdělávání se zaměřuje především na:

- získávání nových informací a schopností v oblasti péče o přijaté dítě,
- získávání znalostí a dovedností při péči o specifickou skupinu dětí, např. děti jiného etnika, zdravotně postižené, sourozenecké skupiny, děti, které byly týrané, zneužívané nebo zanedbané,
- získávání zkušeností ve výchově dětí v různých fázích jejich vývoje,
- zvládání krizových situací,
- návrat dítěte do jeho biologické rodiny a naopak přechod do náhradní rodiny,
- příprava dítěte na osamostatnění se související se zletilostí a odchodem z náhradní péče.

Zvyšování znalostí a dovedností pro pěstouny a poručníky zajišťuje ten, kdo s těmito osobami uzavřel dohodu o výkonu pěstounské péče. Povinnost subjektu, který tuto dohodu s pěstouny a poručníky uzavřel, zajistit vzdělávání u odborně způsobilých osob, tedy zejména osob pověřených podle § 48 odst. 2 písm. d), e) nebo f) zákona o sociálně právní ochraně dětí, nebo u subjektu poskytujících akreditované kurzy podle zákona o sociálních službách. (MPSV)

4.10 TYPY VZDĚLÁVÁNÍ NRP

Prvním typem vzdělávání je jednorázové přípravné školení budoucích pěstounů v případě úřadem zprostředkované pěstounské péče ještě před přijetím dítěte. Přípravné vzdělávání pěstounů je povinné pro náhradní rodinnou péči zprostředkovanou podle § 19 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Délka tohoto přípravného kurzu je minimálně 48 hodin u dlouhodobých

pěstounů a 72 hodin u pěstounů na přechodnou dobu. Přípravné kurzy zajišťují pěstounům příslušné krajské úřady.

Druhým typem je průběžné vzdělávání pěstounů, které je povinné pro pěstouny ve všech typech péče. Tato povinnost platí i pro pěstouny, kteří jsou blízkými osobami svěřeného dítěte, tzv. příbuzenská pěstounská péče. Podle § 47a odst. 2 písm. d) a f) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů „zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucí“ je pro pěstouny jak právem, tak i povinností. Pokud je dítě svěřeno do společné péče pěstounů, platí tato povinnost pro oba pěstouny. (w4)

4.11 NRP V KRAJI VYSOČINA

Podle Krajského úřadu Kraje Vysočina je v současné době nedostatek pěstounů. V regionu je 376 pěstounských rodin, z toho je jedenáct pěstounů na přechodnou dobu. Současný trend je upřednostňovat pěstounskou péči před ústavní výchovou. Cílem krajského úřadu je dostat děti z dětských domovů, pokud nemohou jít do svých biologických rodin, zajistit jim některou z forem náhradní rodinné péče. Velkým problémem je umístit do NRP starší děti, děti jiného etnika, děti s hendikepem a větší sourozenecké skupiny.

Kraj Vysočina každoročně připravuje pro pěstounské rodiny setkání. Až padesátkrát do roka mohou pěstouni v Kraji Vysočina využít tzv. klubových setkání, která jsou připravována ve spolupráci s Psychocentrem–manželskou a rodinnou poradnou Kraje Vysočina. Krajský úřad Kraje Vysočina každoročně eviduje padesát žádostí o pěstounskou péči, do evidence je po splnění velmi přísných kritérií zařazeno necelých 40 % žadatelů.

Tabulka 1: Počty pěstounských rodin v Kraji Vysočina (w5)

rok	rodin
2013	343
2014	365
2015	366
2016	376

Základními kritérii pro výkon pěstounské péče je odhodlání, tolerance, trpělivost, schopnost spolupráce, ochota pracovat na sobě samém. Pěstouny se mohou stát téměř v každém věku, manželství není podmínkou, mohou to být i partnerské páry nebo jednotlivci. (w5)

4.12 INSTITUCE, KTERÉ SE V KRAJI VYSOČINA ZABÝVAJÍ VZDĚLÁVÁNÍM PĚSTOUNŮ

Psychocentrum-manželská a rodinná poradna Kraje Vysočina, p. o.

Poskytuje veřejné služby formou odborného psychologického a sociálního poradenství, zabývá se také oblastí sociálně-právní ochrany dětí a náhradní rodinnou péčí. Oddělení náhradní rodinné péče zajišťuje na základě pověření o sociálně-právní ochraně dětí širokou škálu činností a služeb, které vychází z novely zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Jedná se o tyto služby:

- Posouzení žadatelů o NRP – psychologické vyšetření žadatelů o osvojení, pěstounskou péči a pěstounskou péči na přechodnou dobu.
- Psychologické poradenství, provázení a psychoterapie – průběžné psychologické a terapeutické vedení rodin v NRP, převážně s obtížemi ve výchově, rodinných a jiných vztazích.
- Vzdělávání – různé formy vzdělávání zaměřené především na výchovu, vývojovou psychologii, specifika dětí v NRP a problematikou NRP, sociální dovednosti a jiná témata podle potřeb klientů a pěstounů.

- a) Vzdělávací kluby – tematicky zaměřená klubová setkání náhradních rodičů s odborným vedením. Probíhá skupinově, pravidelně 1x měsíčně, časová dotace 2 hodiny jednoho setkání.
- b) Průběžné vzdělávací kurzy – interaktivní kurzy tematicky zaměřené. Kurzy probíhají skupinově, celková dotace kurzu je do 10 hodin.
- c) Jednodenní vzdělávací bloky – blok odborných přednášek vztahující se k NRP, zajištění externích odborných lektorů, cca 2 - 3x ročně, časová dotace 4 - 8 hodin v jednom dni. (w 6)

Centrum multikulturního vzdělávání, o. s.

Toto centrum podporuje integraci osob z různého sociálního a kulturního prostředí do české společnosti. Pomáhá především v oblasti sociálních služeb dětem a jejich rodičům.

Aktivity sociální rehabilitace:

- výuková asistence dětem ve škole,
- sociokulturní kluby pro děti i dospělé,
- základní sociální poradenství,
- vzdělávání pro odbornou veřejnost – akreditované MPSV a MŠMT,
- uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče,
- vzdělávání pro pěstouny.

Na základě pověření Kraje Vysočina k sociálně-právní ochraně dětí je možné uzavřít s pěstounskými rodinami dohodu o výkonu pěstounské péče. Tato dohoda umožňuje provázení a podporu pěstounům a všem rodinným příslušníkům a hlavně přijatým dětem. (w7)

Pěstounské rodiny Kraje Vysočina, z. ú.

Posláním organizace je zajistit dětem, které nemohou vyrůstat se vlastní rodině, bezpečné náhradní rodinné prostředí prostřednictvím doprovázení a vzdělávání náhradních rodičů.

Cíle poskytovaných služeb:

- podpora příznivého vývoje a všestranného rozvoje v náhradní rodině,
- doprovázení a podpora náhradních rodin od přijetí dítěte do náhradní rodiny,
- podpora a poradenství náhradním rodinám v obtížných a krizových situacích,
- podpora a poradenství dětem opouštějícím náhradní rodinnou péči,
- zvyšování odbornosti náhradních rodičů,
- zvyšování počtu žadatelů o náhradní rodinnou péči,
- zvyšování informovanosti laické i odborné veřejnosti o problematice NRP.

Vzdělávání náhradních rodičů a zájemců o náhradní rodinnou péči:

- jednodenní a kratší semináře,
- vzdělávací víkendy – 16 hodin vzdělávání s programem pro děti,
- prodloužené vzdělávací víkendy – 24 hodin vzdělávání s programem pro děti,
- týdenní pobyty pro náhradní rodiny – 24 hodin vzdělávání,
- neformální společná setkávání náhradních rodin za účelem sdílení a předávání si zkušeností,
- individuální vzdělávání s poradenstvím – dle potřeby.(w8)

Centrum pro rodinu Vysočina, z. s.

Zajišťuje podporu a individuální přístup k pěstounským rodinám, pěstounům na přechodnou dobu a pěstounům v evidenci. Práce s pěstouny stojí na respektu, profesionalitě, spolehlivosti a znalosti rodiny.

- Poradenství – zejména v oblasti péče o dítě, komunikace s dítětem, Poradenství v oblasti komunikace s biologickou rodinou přijatého dítěte.
- Individuální schůzky - s klíčovými pracovníky.
- Terénní sociální práce – návštěvy v domácnostech pěstounů.
- Přednášky a semináře.
- Odlehčovací služby – pobyty dětí v přírodě, dětské tábory.

- Terapeutické techniky – muzikoterapie, arteterapie, hry pro rozvoj psychomotoriky atd.
- Krátkodobá péče o děti.
- Pomoc při komunikaci s úřady.

V rámci doprovázení pěstounských rodin jsou organizovány a koordinovány vzdělávací semináře, které jsou nedílnou součástí podpory pěstounů. Semináře jsou vytvářeny tak, aby podporovaly pěstounské rodiny, ale i rozvíjely rodičovské kompetence všech pěstounů. Jsou plně reflektovány přání a potřeby pěstounů při výběru témat. (w9)

Dobrá rodina, o.p.s.

Organizace respektuje základní hledisko sociálně-právní ochrany dětí, prioritou je zájem dítěte a jeho rodiny. Je kladen důraz na kvalitu péče o dítě a stabilitu prostředí, v němž dítě vyrůstá. Je podporován vznik vztahu mezi dítětem a pěstounem. Jsou mapovány potřeby dítěte i pěstounské rodiny. Rozvíjí znalosti i kompetence náhradních rodičů, jedině tak může být o děti dobře postaráno. Zajišťuje služby potřebné pro výkon náhradní rodinné péče a spolupracuje i s dalšími organizacemi a institucemi v oblasti péče o ohrožené děti, aby dětem a jejich rodinám poskytly co nejlepší zázemí. Jsou podporovány a respektovány vazby dítěte na biologické rodiče, příbuzné, blízké osoby i jeho vazby na přirozené sociální prostředí. S dítětem i s pěstouny je komunikováno otevřeně, na partnerské úrovni. Pěstouny sdělované informace jsou považovány za důvěrné, a tak je s nimi také nakládáno. Informace jsou sdělovány pouze se souhlasem pěstouna. Při práci s pěstounskými rodinami je zjišťován názor dítěte, kterému je přikládána váha a je mu věnována patřičná pozornost. Současně je informováno o všech záležitostech, které se ho týkají. Je dohlíženo na to, aby byly děti zapojovány do každodenního rozhodování v pěstounské rodině.

Cílem Dobré rodiny je to, aby obsah seminářů a pobytů splnil očekávání účastníků a byl přínosem pro práci pěstounů, sociálních pracovníků, odborníků nebo jen pro osobní život všech účastníků.(w10)

III. EMPIRICKÁ ČÁST

V předchozí teoretické části bakalářské práce byly vymezeny pojmy, které souvisejí se vzděláváním dospělých a problematikou s tím související, dále byla vysvětlena problematika náhradní rodinné péče a zákonem stanovené podmínky související s touto problematikou. Veškeré informace byly čerpány z dostupné odborné literatury, která se zabývá daným tématem.

V empirické části bude nejprve popsána metoda výzkumu, která byla využita pro získání dat. Dále bude vymezen cíl zkoumaného problému, výzkumné otázky a následně bude provedena analýza a interpretace získaných dat.

1. KVALITATIVNÍ VÝZKUM

„Síla kvalitativních dat spočívá v tom, že jsou přirozeně uspořádána a popisují každodenní život. Vyznačují se lokální zakotveností a nejsou vytrhována z kontextu dění. Mají popisovat podrobnosti případu, vesměs za delší časový interval. Snažíme se přitom jít za co a kolik a blížit se k proč a jak.“ (Hendl, 2005, str. 161)

Kvalitativní výzkum lze charakterizovat tak, že se zaměřuje na to, jak skupiny nebo jednotlivci nahlízejí a interpretují svět. Studie je prováděna v přirozeném prostředí respondenta. Počet respondentů je malý, ale množství získaných dat je velké. V kvalitativním výzkumu zkoumající analyzuje slova, obrazy a snaží se je vysvětlit v sociálním kontextu. Je užíváno podrobného popisu situací a prožitků zkoumaných osob. Jazyk je neformální a často vznikají během výzkumu definice nových pojmů. (Hendl, 2005)

„Kvalitativní výzkum má procesuální charakter, což znamená, že jeho postup je utvářen v průběhu sběru dat. Zkoumaná realita je studována velmi podrobně a do hloubky. Dostáváme tak spoustu informací o poměrně malém počtu jedinců. O redukci dat nerozhoduje výzkumník, ale zkoumané osoby, které nám o předmětu našeho výzkumu sdělují informace.“ (Hanzl, 2012, str. 53)

Kvalitativní výzkum prokazuje vysokou validitu. Možnost zkrácených informací se minimalizuje především tím, že data procházejí menším množstvím transformací.

Protože toto zkoumání má hloubkový charakter, zvyšuje se šance na porozumění zkoumaného fenoménu. Nevýhodou může být mnohdy nízká spolehlivost, neboť interpretace vycházející od konkrétního výzkumníka jsou jím ovlivňovány. Pokud totéž zkoumá jiný výzkumník, může dojít k jiným závěrům. (Hanzl, 2012)

1.1 KVALITATIVNÍ ROZHOVOR

„Strukturované interview má pevně dané schéma, které je pro tazatele závazné a neumožňuje mu příliš velké změny či úpravy. Pořadí a znění otázek je fixované. Často je používáno i přesné schéma, tj. účastník má určitý předem daný časový prostor pro odpověď.“ (Miovský, 2006, str. 162)

Jak uvádí Hendl (2005), kvalitativní rozhovor vyžaduje dovednosti, jako jsou citlivost, koncentraci, interpersonální porozumění a disciplína. Je nutné učinit řadu rozhodnutí ohledně obsahu otázek, jejich pořadí a formy. Dále je třeba rozhodnout o délce rozhovoru. Tato rozhodnutí je třeba učinit před interview nebo až v jeho průběhu v závislosti na typu rozhovoru. Zvláštní pozornost je třeba věnovat začátku a konci rozhovoru. Na začátku rozhovoru je třeba prolomit počáteční obavy respondenta a zajistit souhlas se záznamem. Při závěru celého interview můžeme získat důležité informace. Kvalitativní rozhovor není jenom sběrem dat, ale může mít také intervenční charakter. Tazatel by měl z tohoto důvodu nabídnout dotazovanému možnost dodatečného kontaktu.

Návodem pro rozhovor je seznam otázek nebo témat, která jsou nutná v rámci interview probrat. Tento návod má zajistit, že se dostane na všechna pro tazatele důležitá témata. Je na tazateli, jakým způsobem a v jakém pořadí získá informace, které objasní daný problém. Zůstává mu možnost přizpůsobovat otázky dané situaci. Rozhovor s návodem dává tazateli možnost co nejvýhodněji využít čas pro rozhovor určený. Umožňuje také provést rozhovory s několika lidmi strukturovaněji a ulehčí jejich srovnání. Pomáhá udržet zaměření rozhovoru, ale současně dovoluje dotazovanému vlastní zkušenosti. (Hendl, 2005)

2 CÍL PRÁCE

2.1 VYMEZENÍ CÍLE

Cílem bakalářské práce je zjistit, zda vzdělávání pěstounů a poručníků v Kraji Vysočina splňuje jejich představy a zda získané informace jsou využitelné při výchově přijatých dětí. Informace byly získávány od pěstounů a poručníků, kteří jsou doprovázeni Magistrátem města Jihlavy, odborem sociálních věcí, oddělením náhradní rodinné péče.

Pro zpracování hlavního výzkumného cíle byly stanoveny tři dílčí výzkumné otázky:

Výzkumná otázka č. 1: Jak hodnotí pěstouni a poručníci vzdělávání dle zákona?

Výzkumná otázka č. 2: Jaké vzdělávání pěstouni a poručníci preferují?

Výzkumná otázka č. 3: Uplatní pěstouni a poručníci získané informace při péči o přijaté nezletilé děti?

2.2 ORGANIZACE VÝZKUMU

Výzkum probíhal u pěstounů a poručníků v Kraji Vysočina, kteří jsou dle zákona doprovázeni Magistrátem města Jihlavy, odborem sociálních věcí, oddělením náhradní rodinné péče. Jsem zaměstnancem tohoto oddělení a doprovázím na základě dohody o výkonu pěstounské péče 42 pěstounských rodin. S mým záměrem byl seznámen vedoucí odboru a vedoucí oddělení náhradní rodinné péče. Pro výzkum jsem si vybrala 9 pěstounů a poručníků, které jsem nejprve telefonicky kontaktovala, vysvětlila jsem jim, pro jaký účel bude rozhovor s nimi realizován. Rozhovory s pěstouny a poručníky byly realizovány v rámci dvouměsíčních návštěv, které vykonávám dle zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Oslovení pěstouni a poručníci byli při rozhovorech velice otevření a ochotni odpovědět na všechny položené otázky. Otázky pro dotazované byly připravené v písemné podobě a byly zaznamenávány na diktafon. Odpovědi na otázky byly poté přepsány do písemné podoby.

2.3 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU

Výzkumný soubor tvořili pěstouni a poručníci, kteří uzavřeli dohodu o výkonu pěstounské péče s Magistrátem města Jihlavy, odborem sociálních věcí, oddělením náhradní rodinné péče. Z celkového počtu 42 pěstounských rodin, které doprovázím, bylo vybráno 9 pěstounů a poručníků, s kterými byly vedeny rozhovory. Pro zachování anonymity jednotlivých respondentů jsou označeni R1-R9. Všechny rozhovory se uskutečnily v měsíci lednu 2017. Průměrná délka rozhovoru byla 25 minut. Všichni dotazovaní ochotně spolupracovali a odpověděli na všechny položené otázky.

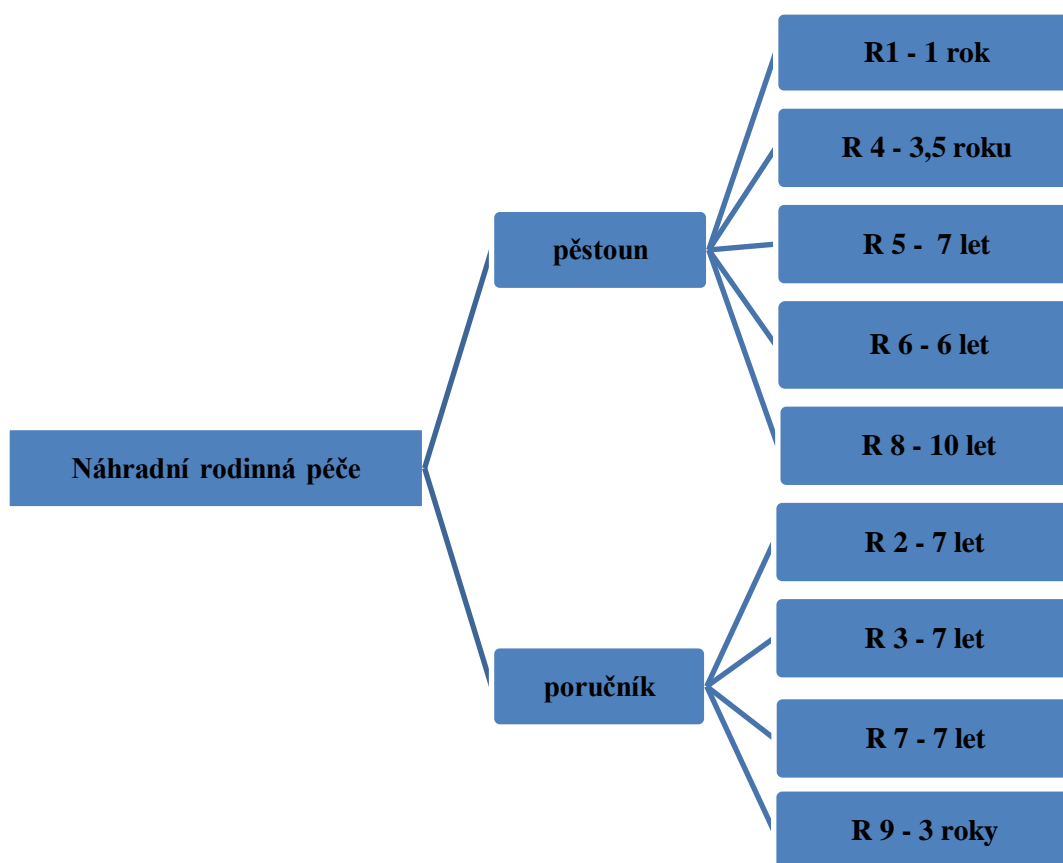
3 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

Pro analýzu získaných dat a zpracování odpovědí na výzkumné otázky byly využity informace z 18 otázek, které tvořily polostandardizované rozhovory. Analytická část je rozdělena do tří oblastí, které vycházejí ze stanovených výzkumných otázek.

3.1 JAK HODNOTÍ PĚSTOUNI A PORUČNÍCI VZDĚLÁVÁNÍ DLE ZÁKONA

Tazatelská otázka č. 1. Jak dlouho se věnujete nezletilým dětem jako pěstoun a poručník?

Schéma 1: Jak dlouho pečují dotazovaní o nezletilé děti

Respondenti byli rozděleni podle toho, v jakém pořadí s nimi byl rozhovor uskutečněn, tedy R 1 až R 9. Také byli rozděleni podle toho, zda jsou pěstouni nebo poručníci. Bylo zjištěno, že na položené otázky odpovídalo 5 pěstounů a 4 poručníci.

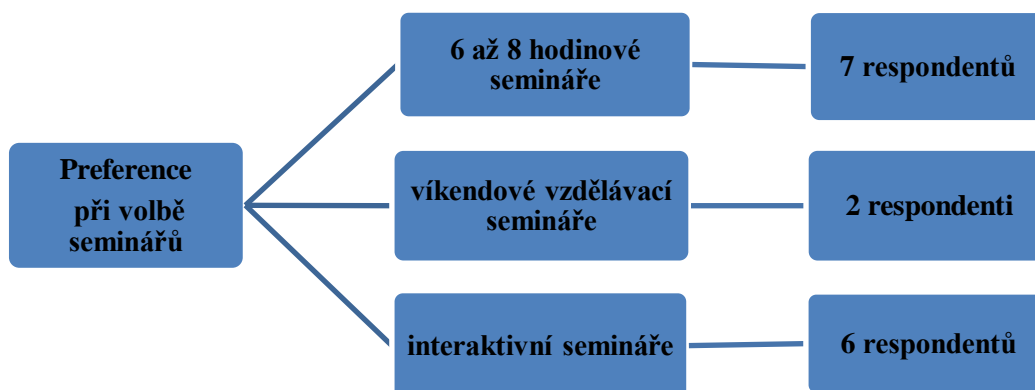
Doba, po kterou respondenti pečují o nezletilé děti, je velice různá, jak je zřejmé ze schématu.

Tazatelská otázka č. 2. Co si myslíte o povinnosti vzdělávat se v rozsahu 24 hodin v kalendářním roce?

O povinnosti vzdělávat se jsou seznamováni již žadatelé o pěstounskou péči. Tato povinnost je uzákoněna v § 47a zákona 359/1999 Sb., ve kterém je také stanoven rozsah vzdělávání, a to 24 hodin v kalendářním roce. Dohoda o výkonu pěstounské péče je uzavírána s pěstouny nebo poručníky na základě usnesení nebo rozsudku, který nabude právní moci, do jednoho měsíce. Od uzavření dohody jsou pěstouni a poručníci povinni plnit tuto povinnost. Všichni dotazovaní respondenti se shodli na tom, že je povinnost vzdělávat se důležitá. R1 „*Myslím si, že je dobře, aby se pěstouni vzdělávali. Co se týče tohoto rozsahu, tak úplně asi nejsem schopna posoudit, jestli je to málo nebo hodně. Spíše si myslím, že je to hodně o nabídce. Mně v nabídce chybí něco, co já bych zrovna potřebovala. Takže je pak pro mě asi náročnější naplnit těch 24 hodin.*“ R3 „*Určitě s tím souhlasím, z vlastní zkušenosti můžu říct, že mě to dost pravidelně obohacuje.*“

Tazatelská otázka č. 3. Pokud vybíráte vzdělávací semináře, jaká časová dotace, forma semináře a použité metody jsou pro vás vyhovující?

Schéma 2: Preference při volbě seminářů

Všem dotazovaným vyhovují především 6–8 hodinové vzdělávací semináře, dva respondenti se vyjádřili, že nejraději jezdí na víkendové vzdělávací semináře, kde si tuto povinnost splní najednou. Většina pěstounů a poručníků si vybírá interaktivní

vzdělávací semináře. R2 „Vzdělávací semináře vybíráme od organizací, se kterými máme již dobrou zkušenost. Hlavně dbáme na to, aby to bylo opravdu od odborníků. Časová dotace je mi v podstatě jedno. Pokud je to seminář, který opravdu je k situaci, kterou potřebuju řešit. Forma semináře, klidně může být i pobytový nebo jednodenní. Použité metody: vyzkoušeli jsme i zážitkový seminář, tak se nám moc líbili, ale asi bych ho neupřednostnila před ostatními semináři. Každý rok bych nemusela mít zážitkový seminář, spíše mi jde o ty fakta.“ R7 „Pro nás úplně ideální víkendové. Líbí se mi s téma hranejma scénkama, ta aktivní, kde se aktivně zapojujem, svěřujem se se zkušenostmi, jsme do toho zapojovaný. Nejenom, že posloucháme.“ R9 „, Určitě ty šesti až osmihodinové semináře, klasické přednášky spojené potom s možností dotazování.“

Tazatelská otázka č. 4. Jaký máte názor na kvalitu nabízeného vzdělávání?

Dotazovaní pěstouni a poručníci jsou spokojeni s kvalitou nabízených seminářů, nemají žádné připomínky. Mají za to, že kvalitu seminářů tvoří především kvalitní lektori. R1 „Kvalita je hlavně o tom lektorovi, pokud lektor se nastaví podle účastníků semináře, myslím si, že je to v pořádku. Zatím co jsem absolvovala, tak jsem byla spokojená.“ R9 „, Zatím co jsme absolvovali, tak jsme spokojeni a myslím, že jsou dobře vedeny.“ R7 „Řekla bych, že ze začátku nebyl tak dobrý výběr, teď mi chodí hodně nabídek“.

Tazatelská otázka č. 5. Jakým způsobem by mělo probíhat vzdělávání pěstounů a poručníků?

Schéma 3: Způsob jakým má vzdělávání probíhat

Z odpovědí na tuto otázku bylo zjevné, že pěstounům a poručníkům záleží na tom, aby témata byla určena pro jejich momentální potřeby při výchově přijatých dětí. Záleží

jim i na tom, aby jejich čas strávený na semináři byl dobře využitý. R1 „Mělo by probíhat hlavně podle těch jejich konkrétních potřeb. Neměl by to být teoretický výklad, který není spojen s praxí. Co ten účastník do sebe vezme a za pár hodin nic neví. Aby to mohl sám prakticky nějak využít. Aby nechodili pěstouni jen proto, aby splnili tu hodinovou dotaci, aby je zajímalo to, co tam probírá.“ R7 „Ideálně jakoby v osobním kontaktu na ty jednotlivé pěstouny. Ne univerzální formou přednášek, zaměřit se na osobní problémy a probrat to s někým, kdo má s tím zkušenosti a ne formou přednášek. Přímý kontakt s jednotlivými pěstouny.“

3.2 JAKÉ VZDĚLÁVÁNÍ PĚSTOUNI A PORUČNÍCI PREFERUJÍ

Tazatelská otázka č. 6. Jakým způsobem si vybíráte semináře a která témata preferujete?

Schéma 4: Způsob výběru semináře

Pro dotazované je velice důležité téma, které je jim nabízeno, hlavně vybírají semináře podle aktuálních potřeb, které mají jejich přijaté děti. Výběr ovlivňuje také lektor, který seminář vede. R1 „Protože jinak pokud by to bylo téma, které mě nezajímá nebo ho nemůžu použít, tak je to pro mě ztráta času.“ R2 „Určitě bych si vybrala téma, které souvisí s romstvem, protože pečujeme o romskou holčičku. Pak by to bylo hodně téma, kdy je významný podíl psychologie a co mě zajímá, co souvisí s mojí prací, zdravotní hendikepy, psychické problémy apod.“ R4 „No určitě pana doktora

Martínka, ten je na prvním místě. Jinak se snažím podle postižení malého, aby to byla témata, která se vyloženě dotýkají malého, jestli se dozvím něco nového, i když každé dítě je individuální.“ R8 „Preferuju témata, která se mě přímo dotýkají, k mé výchově, k mým problémům, chlapec je nyní v pubertě. Hodně mi vyhovují ty vztahové. Je problém já, dcera a vnuk, i to jsou dost těžký témata. Já jsem maminka i babička zároveň jako pěstounka, proto jsou pro mě tahle témata důležité. Potom taky musím pochopit to dítě, které mám v pěstounské péči. Není to vždy jednoduché.“

Tazatelská otázka č. 7. Proč je pro vás téma seminářů důležité?

Na tuto otázku již částečně respondenti odpovídali v předchozí otázce. Všichni se shodují na tom, že vzdělávání absolvují hlavně proto, že chtějí být dobrými náhradními rodiči a že si uvědomují zodpovědnost za výchovu těchto dětí a vzdělávání jim má pomoci při výchově. R4 „*Kvůli postižení malého, ano, vím, jak se o něj postarat, ale člověk není tolik chytrý, a za tu dobu, co chodím na školení, jsem se dozvěděla spoustu nového, co jsem nevěděla. Hodně mi to pomáhá.*“ R3 „*Souvisí to s tím, co už jsem říkal, protože to můžu aplikovat konkrétně ke svému dítěti.*“ R2 „*Protože nechci strávit čas zbytečně. Chci ho využívat efektivně a pak využít čas v práci nebo v péči.*“

Tazatelská otázka č. 8. Co oceňujete na lektorech, kteří seminář vedou?

Schéma 5: Kvalita lektora

Osobnost lektora je dle respondentů důležitá, preferují především lektory s osobním přístupem. Někteří pěstouni a poručníci si vybírají semináře podle toho, kdo je lektorem nabízeného semináře. R1. „*Oceňuji právě tu interaktivitu, že jsou schopni pružně reagovat na potřeby účastníků. Jsou schopni řešit konkrétní situace, jejich případy a problémy, které chtějí účastníci na semináři vyřešit.*“ R2 „*Přístup, líbí se mi, když*

mají osobní zkušenosti, že sami jsou pěstouni nebo vyrůstali v pěstounské nebo náhradní rodině. Určitě to vzdělání, délka praxe a zkušenosti s těma dětma.“ R3 „Oceňuji určitě zkušenosti a aktivní přístup. Mám rád, když ten člověk dokáže pracovat se skupinou a věnuje se tomu a cítím z něj, že mu jde i to, aby to všichni pochopili a aby to směřovalo k tomu dobru toho dítěte.“ R4 „ Ten zápal, s jakým to podávají, že to jsou fundovaní lidé, že ví, o čem mluví. Opravdu to jsou specialisti. Jsou to jejich obory a nedělají to týden, že je to jejich letitá praxe. Doteď jsem byla spokojená.“ R6 „Když mluví prakticky k věcem, mají zkušenosti, není to vyčtené z knih. Mluví o určitých případech.“

Tazatelská otázka č. 9. Je pro vás důležité prostředí, ve kterém se seminář realizuje?

Prostředí, ve kterém se vzdělávání realizuje, pro většinu respondentů není důležité, velkou váhu přikládají spíše obsahu semináře, který si vybrali. R7 „Samozřejmě, že je příjemný, když je to v pěkném prostředí, ale ve finále to není tak důležité, je důležitější, když se tam sejde dobrá parta a lektori.“ R2 „Když tam bude teplo a útulno, jinak nemám žádné velké nároky na prostředí.“ R1 „Není pro mě až tak důležitý. Aby tam nebyla zima, tma. Jestli dostanu kafe nebo ne, je mi jedno.“

Tazatelská otázka č. 10. Jaké typy seminářů preferujete, velké přednáškové sály nebo malé skupiny s osobním přístupem a proč?

Schéma 6: Prostředí, ve kterém se vzdělávání realizuje

Pro respondenty prostředí, ve kterém se vzdělávání realizuje, není příliš důležité, nepřikládají tomuto velkou váhu. V případě malých skupin respondenti oceňují osobní přístup. Velké přednáškové sály vnímají spíše jako přednášku, která není příliš osobní,

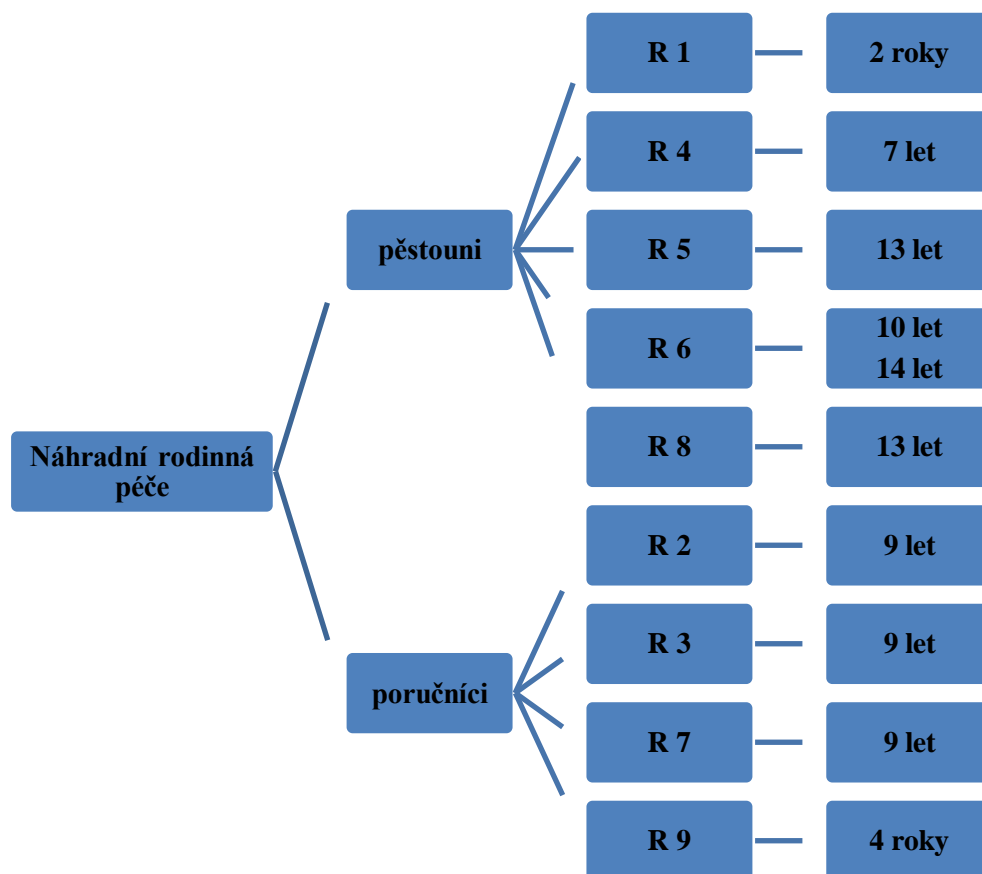
a nemají tolik příležitostí sdílet vlastní zkušenosti s přijatými dětmi. R1 „Spíše preferuju malé skupiny s osobním přístupem, protože tam je prostor pro to, abych se mohla zeptat na to, co mě zajímá. A nemusela jsem přemýšlet o tom, že mým dotazem budu zdržovat ostatní účastníky, protože oni mají jiné dotazy a jiné problémy. Menší skupina lidí, která by měla podobně staré děti v pěstounské péči. I to, že je to skupina pěstounů, kteří jsou nepřibuzenští pěstouni, protože to je podle mě také jiná situace, jiný přístup pěstounů než těch, který mají v příbuzenské péči dítě.“ R2 „Záleží na tom, jaké je to téma, pokud je to obecné, tak velké přednáškové sály. Když by to bylo něco, co se týká problémů a sdílení toho, to bychom potřebovali řešit, tak ty malé skupinky.“ R5 „Když jsem byla poprvé, byli jsme ve velkém sále, pak když jsem byla na těch menších, tak mi více vyhovovaly ty menší, protože nás do toho zapojovali a i vás donutí povídat, jaké máte dítě, čím si prošlo, což se mi zdálo zajímavé, co mají ostatní za sebou a jaké mají děti, že si vezmou do pěstounské péče i postižené dítě, což je obdivuhodné.“

3.3 UPLATNÍ PĚSTOUNI A PORUČNÍCI ZÍSKANÉ INFORMACE PŘI PÉČI O PŘIJATÉ DĚTI

Tazatelská otázka č. 11. O jakou věkovou skupinu dětí pečujete?

Schéma 7: Věk dětí, o které pěstouni a poručníci pečují

Věk dětí v oslovené cílové skupině pěstounů a poručníků se pohybuje v rozmezí 2 roky až 14 let.

Tazatelská otázka č. 12. Myslíte si, že nabídka vzdělávání je dostačující pro věkovou kategorii dítěte, o které pečujete?

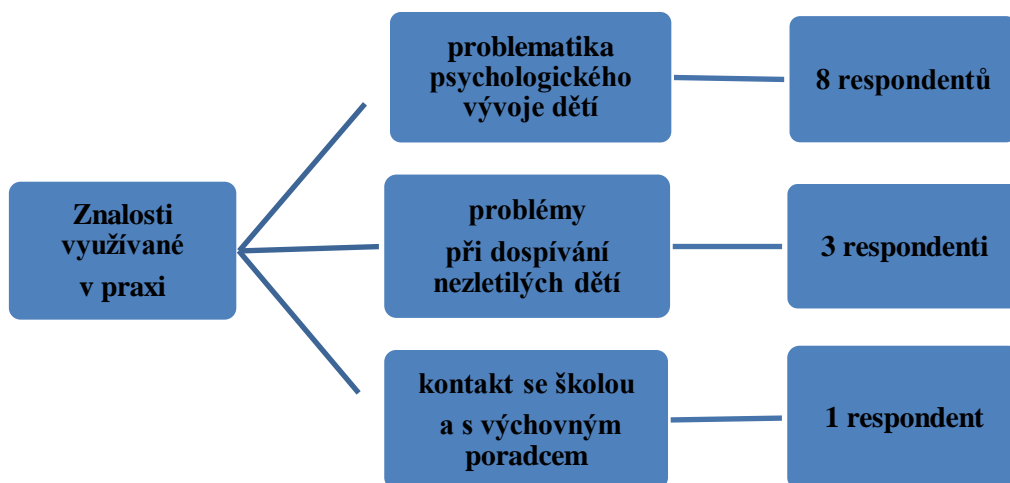
Schéma 8: Nabídka vzdělávání pro věkové kategorie dětí

Při vyhodnocení této otázky bylo zjištěno, že dotazovaní, kteří pečují o starší děti, jsou s nabídkou seminářů spokojeni. Pěstounům a poručníkům, kteří pečují o malé děti, tzn. 1-5 let, chybí témata, která se zabývají výchovou a péčí o tyto malé děti. R1 „Myslím si, že nabídka není dostačující. Alespoň většina seminářů, ke kterým jsem se dostala, je zaměřena na starší děti. Týká se výchovných problémů, krádeží, podvodů od dětí. Co se týče skupiny malých dětí, nabídka je dle mě nedostatečná. R2 „Myslím si, že ano. V podstatě i hledáme semináře do budoucna, když je nabízeno dospívání u dětí, tak se tomu nebráním.“ R8 „Mě to že mám staršího chlapce, tak mi to vyhovuje, ale myslím si, že u některých pěstounů, když jsou děti menší, tak oni nevědí, jak se mají k nim chovat. Já mám takové zkušenosti.“

Tazatelská otázka č. 13. Které znalosti a dovednosti získané na seminářích ve své praxi využíváte?

Schéma 9: Znalosti využívané v praxi

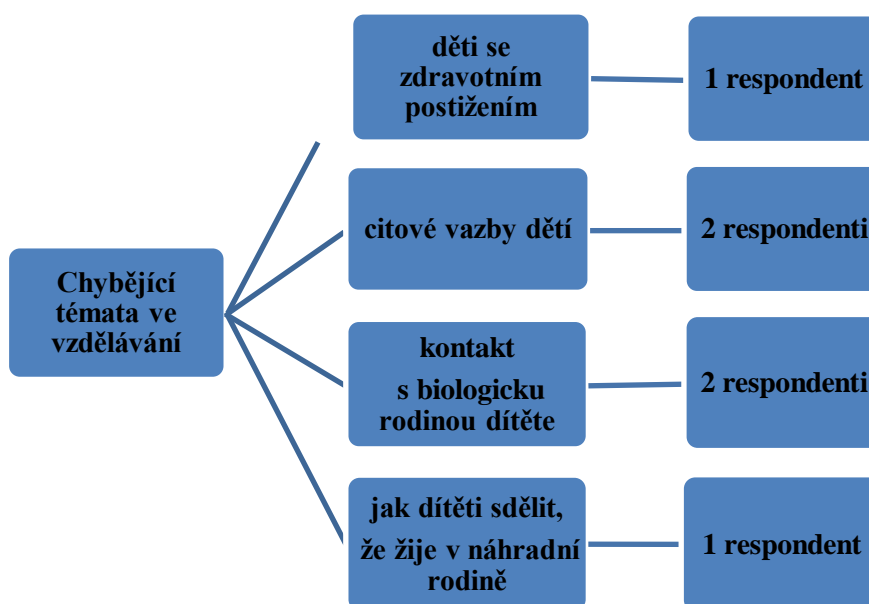

Dotazovaní preferují především semináře, které jsou vedeny psychology a speciálními pedagogy, soustředí se především na problematiku dětí, které vychovávají. Pro pěstouny a poručníky je také důležitým tématem styk s biologickou rodinou, jak děti připravit na takové setkání. R9 „Využívali jsme kontakt s biologickou rodinou, to nám hodně přineslo, to téma. Potom od pana Martínka, vývoj dítěte, psychologie, jak k němu přistupovat. I nám dospělým to přineslo dost informací, něco nám došlo, co jsme nevěděli, co jsme si spojili, i ten pan doktor Halda, ten taky, tam určité věci secvakly, když je to řečeno nahlas, tak dojde, že je to vlastně úplně jasné.“ R7 „Hodně kontakt se školou, s výchovnými poradcema a takhle, to asi úplně nejvíc. Potom ještě jako návody na začlenění do společnosti, aby si děcka nepřipadaly vyloučený.“ R6 „Jsou to určité věci ve výchově, to opravdu využívám, jak přistupovat k problémům s dětma, jak řešit určité situace a tak.“ R5 „Snažím se, když jsem byla na semináři o výchově, jak vychovávat puberťáky, tak se snažím něco do té výchovy dát, aby se jim žilo dobře, aby byli vychovaní dobře a připraveni do života.“ R1 „Protože jsem byla na semináři, který řešil kontakt s biologickou rodinou, tak určitě některé poznatky využívám. Hlavně jak si stanovit hranice s biologickou rodinou, jak častý kontakt má být, ale zas na druhou stranu musím říct, že je to tak individuální, že částečně využiji znalosti a částečně si to musím sama nastavit. Není to tak, že když mi

někdo řekne nějakou zkušenost, že u mě to bude platit stejně. Je to jinak, ale využívám určitě. Zkušenosti jiných jsou pro mě velkým přínosem. Třeba na semináři, na kterém jsem byla, tak paní s velkou zkušeností vyprávěla hodně příběhů. Tak ty příběhy člověk nosí v hlavě a vždycky si z toho něco vytáhne.“

Tazatelská otázka č. 14. Jaká témata vám ve vzdělávacích programech chybí?

Schéma 10: Chybějící témata ve vzdělávání

V této otázce byli pěstouni a poručníci rozděleni do dvou skupin, odpovídali věkové skupině dětí, o které pečují. Dotazovaní, kteří pečují o starší děti, odpovídali, že jim žádná témata nechybí. Respondenti, kteří pečují o malé děti, odpovídali, že jim chybí především semináře, které se zabývají péčí o ně, setkáním s biologickou rodinou těchto dětí a péčí o děti s hendikepem. R8 „*Asi třeba ta citová vazba, jak jste mi teď dala, to je výborné téma a to jsem ještě nezažila. Ale je fakt, že se někdy to téma, jak se zachovat a ta puberta, to je výborné téma, jak to dítě chápat a jak se zachovat. Víím, že jsem si taky prošla pubertou, ale předtím jsem měla, já jsem ji měla úplně jinou, dcera byla v pubertě a bylo to jiné a Petr je také úplně jiný. A to je právě to ožehavé téma, protože víím, že to zanechává v těch dětech, co si nesou do života.“* R2 „*Pro děti se zdravotním hendikepem nebo specifické. Co mám zmapované, když se to týká dětí psychických problémů nebo s výchovnými problémy, na to je dostatek seminářů, co se týká vlastní práce: děti s poruchou pozornosti, hyperaktivní děti, tak to mi tu chybí semináře, které*

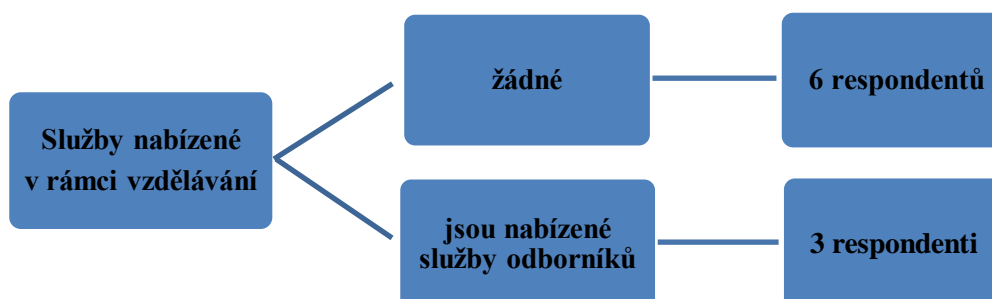
by na to na Vysočině na to byly konkrétně zaměřeny.“ R1 „Chybí mi např. téma jak u tak malého dítěte např. dvouletého, jak přistupovat k tomu, jak mu vlastně říct, že není biologickým dítětem, že má biologické rodiče, se kterými se vidá. Jak např. i před nimi hovořit. Určitě je to individuální podle dítěte, ale na tohle téma jsem ještě nikde nenarazila, že by jako řešilo. U větších dětí, ty to ví, ví, že nejsou u svých pravých rodičů. Tady Janička to ještě neví, budu si to muset od začátku nějak nastavovat. Teď je to takový hodně na vodě, zkusíme, ale vidím na ní, že to ještě nevnímá. Že svého tatínka vnímá jako známého, kterého vidíme častěji. Ale potřebovala bych to ještě s někým probrat, slyšet zkušenosti, jak to u takhle malých dětí probíhá. Něco bylo řečeno na přípravě pro pěstouny, ale tam bylo spíše o tom osvojení, jak jim to od malička říkat. Tady o tom pěstounství u takhle malých dětí nebylo hovořeno, protože to není asi moc oblíbené. Tohle téma mi chybí.“

Tazatelská otázka č. 15. V případě možnosti osobní konzultace s přednášejícím uveďte, proč ji využíváte a jaké to pro vás má výhody?

Všichni respondenti oceňují možnost konzultace, většina z nich již této možnosti využila, považují to právě za výhodu, kterou jim poskytují vzdělávací semináře. R6 „*Je lepší problém řešit osobně s někým, kdo o tom něco ví, má zkušenosti, může poradit, jak k tomu přistupovat.*“ R3 „*V podstatě člověk může konzultovat nějakou svojí osobní zkušenost, není si jistý, jestli to udělal správně, je to takové nad rámec školení, člověk probere spoustu zážitků. Lektor vám dovede vysvětlit proč a co za tím je. Člověku to otevře ty obzory.*“ R2 „*S přednášejícím to bylo opravdu, že člověk potřeboval sdílet s někým, kdo se v tom problému orientuje. Když už jsem jela na seminář, který se tomu problému věnoval. Takové to pochopení ze strany přednášejícího. Konkrétně jsem nic neřešila, spíš to vzájemné pochopení, sdílení, napojení.*“ R7 „*Právě to, že se můžu zaměřit na něco, co mi přijde jako můj problém nebo problém dětí, že neřeším nic všeobecného, ale konkrétně to dítě.*“ R9 „*Využívám ji proto, že chceme vyřešit nějaký aktuální problém, máme otázku, kterou potřebujeme zodpovědět a má to pro nás výhody, že to přednáší odborníci, kteří mají zkušenosti.*“ R1 „*Využívám určitě proto, že tam můžu konzultovat svůj příběh, svůj konkrétní problém.*“

Tazatelská otázka č. 16. Jaké další služby odborníků jsou vám nabízeny v rámci vzdělávacích seminářů?

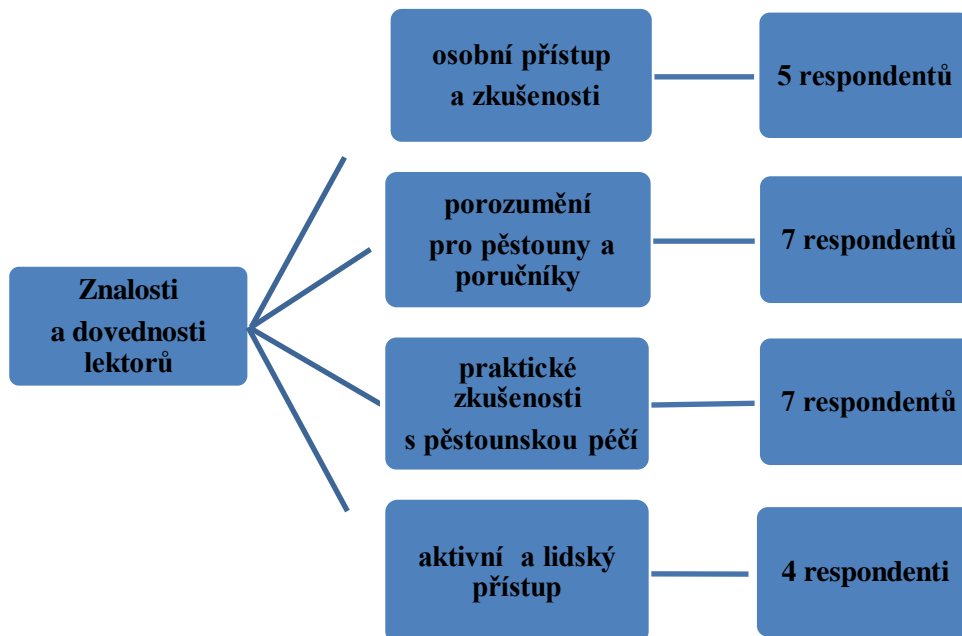
Schéma 11: Služby, které jsou využívány v rámci vzdělávání

Většina dotazovaných se nesešla s nabídkou dalších služeb spojených se vzdělávacími semináři, např. služby psychologa, psychiatra, speciálního pedagoga, odlehčovací pobyty apod. Pouze třem dotazovaným byly tyto služby nabídnuty. R7 „Služby psychologa, odborníků, pobytové kurzy-lyžování.“ R1 „Jsou to vzdělávací kluby, které realizuje Psychocentrum, konzultace, doprovázení při kontaktu, jestli to k tomu můžu zařadit. Odkaz na literaturu, na internet, kde se dají získat nějaké informace.“

Tazatelská otázka č. 17. Jaké znalosti či dovednosti osobně preferujete v přístupu lektora, aby si získal vaši důvěru?

Schéma 12: Znalosti a dovednosti, které respondenti u lektorů preferují

Dotazovaní se shodli na tom, že je pro ně osobnost lektora velice důležitá. Nejvíce oceňují jejich osobní přístup a zkušenosti, které předávají svým posluchačům. Také je pro pěstouny a poručníky důležité, aby měl lektor dostatek porozumění pro jejich problémy. R1 „*Určitě jsou to ty praktické dovednosti, zkušenosti, příběhy, že si je nenechává pro sebe, ale že je říkají. Nemusí to být s nějakými konkrétními údaji o tom člověku, jak se jmenuje, ale prostě ten příběh rodiny.*“ R8 „*Stačí, když jsou upřímní, protože to vycítím, už mám nějaké zkušenosti. Když je to dětský psycholog, tak to je vynikající, ví, o čem mluví a chápe rodiče. Nebo jsme měli lektorku, která sama měla děti v pěstounské péči. Sama rozebírala své osobní poznatky, což je výborné.*“ R9 „*Na mě hodně působí první dojem, potom, když promluví, jestli to, co říká, jestli to má nějaký obsah, hodně preferuji osobní zkušenosti.*“ R2 „*Osobní přístup, lidství, osobní zkušenosti lektora, odbornost vysoká, humor je také fajn.*“ R3 „*U mě to je spíš jako na takové podvědomé úrovni. Já z toho člověka musím získat takový pocit, že ví, zná, že má zkušenost a že ji chce aktivně předat. Že to není jen placený od hodiny, aby něco odříkal, ale že se chce také podělit. Když tohle z něj cítím, tak z toho mám dobrý pocit.*“ R5 „*Já nemám problémové děti, tak to nemůžu moc posoudit. Ale jak jsem zmínila, pan*

doktor Martínek vás vtáhne do toho, že je takovej normální, má lidský přístup k lidem a ví, tak si myslím, že když má někdo problém s tím dítětem, tak si myslím, že to je typ člověka, za kterým po přednášce půjdete a řeknete mu, jestli by vám neporadil, protože je to typ člověka, který by vám pomohl.“

Tazatelská otázka č. 18. Myslíte si, že témata, která jsou nabízena, jsou v konečné fázi naplňována?

Všichni dotazovaní se shodli, že pokud bylo na semináři nabídnuto téma, vždy bylo splněno a splnilo očekávání pěstounů a poručníků. V některých případech bylo i překonáno očekávání účastníků. R1 *„Myslím si, že ano. Co jsem se já setkala, tak ano.“* R9 *„Myslím, že ano. Vždycky to odpovídalo tomu tématu a bylo tam i něco navíc.“* R3 *„Ano mám takový pocit, že vlastně se k tomu v rámci seminářů vracíme, jestli jsme to pochopili, jestli jsme to naplnili, ta zpětná vazba, řekl bych, že mi to vždy odpovědělo na to, co jsem od semináře očekával.“*

4 SHRNU TÍ

Nyní budou shrnuta data získaná pomocí kvalitativního empirického výzkumu a vyhodnocení stanovených výzkumných otázek.

4.1 VÝZKUMNÁ OTÁZKA Č. 1

Jak hodnotí pěstouni a poručníci vzdělávání dle zákona?

Zákonná povinnost vzdělávat se dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, je pro pěstouny a poručníky přijatelná, jak je zřejmé z provedeného výzkumu. Jsou s touto povinností seznamováni již při přípravách, kterými procházejí téměř všichni žadatelé o pěstounskou péči. Žádný z dotazovaných nepovažuje tuto povinnost za zbytečnou. Mají pochopení pro tuto povinnost a někteří by dokonce uvítali i vyšší časovou dotaci vzdělávání. Pěstouni a poručníci mají na výběr z mnoha možností, od dvouhodinových klubů až po 6 až 8 hodinové semináře a víkendové pobyty, kdy je možné splnit celých 24 hodin najednou. Dotazovaní pěstouni a poručníci nejčastěji využívají 6 až 8 hodinové semináře, protože je pro ně důležité splnit si toto vzdělávání v co nejkratším časovém období, vzhledem k tomu, že téměř všichni jsou zaměstnaní a musí si vybírat dovolenou. Respondenti jsou přesvědčeni, že kvalita vzdělávání je závislá především na kvalitě samotného lektora, dokonce si někteří dotazovaní vybírají seminář podle toho, kdo bude lektorem. S kvalitou seminářů jsou dotazovaní pěstouni a poručníci spokojeni. Pro pěstouny a poručníky je důležité, aby byl obsah semináře naplněn informacemi, které jsou v tu danou dobu pro ně ve výchově a péči o přijaté děti důležité. Dotazovaní dále uváděli, že jsou pro ně vhodné klasické přednášky nebo menší skupinky. Pěstouni a poručníci jsou s časovou dotací, která je pro ně povinná, spokojeni.

4.2 VÝZKUMNÁ OTÁZKA Č. 2

Jaké vzdělávání pěstouni a poručníci preferují?

Pro respondenty je při výběru vzdělávacích seminářů důležité téma, které je nabízeno, mělo by splňovat jejich aktuální potřeby. Důležitým kritériem je hlavně to,

o jak staré děti pečují a jaké s nimi mají právě výchovné potíže. V mnoha případech to, pokud je to jiné téma, považují respondenti za ztrátu času. Při dotazování bylo zjevné, že pěstouni a poručníci cítí za výchovu přijatých nezletilých dětí velkou zodpovědnost a jejich výchovu neberou na lehkou váhu. Velice důležitý je i lektor, který seminář vede. Někteří pěstouni a poručníci preferují pro ně již známé lektory, jako například v rozhovorech několikrát zmíněný PaedDr. Zdeněk Martínek, který se specializuje na děti s výchovnými problémy. Dalším důležitým aspektem je také způsob vedení seminářů, kdy většina dotazovaných preferuje malé skupinky, při kterých jsou účastníci v osobním kontaktu s přednášejícím. Mohou se aktivně zapojovat do diskuze a svěřovat se s vlastními zkušenostmi. Prostředí, ve kterém se vzdělávání realizuje, dle respondentů není důležité pro kvalitní průběh vzdělávání. Lze tedy říct, že pěstoun a poručníci preferují malé skupinky účastníků a lektory, které již znají, prostředí ve kterém vzdělávání probíhá, není důležité.

4.3 VÝZKUMNÁ OTÁZKA Č. 3

Uplatní pěstouni a poručníci získané informace při péči o přijaté nezletilé děti?

Dotazování pěstouni a poručníci mají za to, že je dostatečná nabídka seminářů pro pěstouny a poručníky, kteří pečují o starší děti. Malá nabídka je v oblasti péče o malé děti, především na téma psychická podpora pěstounů a poručníků v kontaktu s biologickou rodinou nezletilých dětí, o které respondenti pečují. Dalšími tématy, o která je ze strany respondentů zájem a která nejsou v současné době dostatečně naplňována, jsou péče o děti s hendikepem a také jakým způsobem sdělovat dětem fakt, že pěstouni a poručníci nejsou jejich biologickými rodiči. Největší zájem ze strany respondentů je o semináře, které vedou psychiatři, psychologové a speciální pedagogové. Respondenti dále uváděli, že je pro ně důležité, že mohou své zkušenosti sdílet s lektory, mohou se s nimi radit o metodách výchovy a péče o přijaté nezletilé děti. Většina dotazovaných sdělila, že jim v rámci vzdělávání nejsou nabízeny další služby odborníků. Znalosti a dovednosti, které pěstouni a poručníci na seminářích získávají, jsou pro ně přínosem a jsou pro ně aplikovatelné při péči o přijaté nezletilé děti. Vzdělávací semináře, které pěstouni navštěvují v rámci dohody o výkonu pěstounské péče, plní jejich očekávání a jsou vždy tematicky naplněny.

IV. ZÁVĚR

Bakalářská práce s názvem „Vzdělávání pěstounů a poručníků v Kraji Vysočina“ se zabývá možnostmi a kvalitou vzdělávacích seminářů pro pěstouny a poručníky. Podnětem pro zpracování tohoto tématu byla moje vlastní zkušenost, protože pracuji na Magistrátu města Jihlavy, odboru sociálních věcí, na oddělení náhradní rodinné péče, kde na základě dohody o výkonu pěstounské péče doprovázím pěstouny a poručníky a sleduji také, jakým způsobem se vzdělávají a jaké mají v této oblasti potřeby. Osobně také vyhledávám instituce a nestátní neziskové organizace, které se zabývají vzděláváním. Vzhledem k tomu, že pěstouni a poručníci jsou běžně zaměstnaní lidé a mají povinnosti i vůči své biologické rodině, je pro ně důležité, aby čas trávený na seminářích byl využit efektivně s kvalitním obsahem. Hlavním cílem této bakalářské práce je tedy zmapovat možnosti a kvalitu vzdělávacích seminářů, které navštěvují pěstouni a poručníci v Kraji Vysočina.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. Teoretická část vychází z dostupných zdrojů literatury a internetových zdrojů, které se zabývají problematikou vzdělávání, formami náhradní rodinné péče a sociálním zabezpečením těchto rodin v České republice. Jednotlivé kapitoly přibližují základní informace, metody, formy a typy výše uvedených pojmů.

Na základě teoretické části práce byla vytvořena empirická část, která byla pojata jako kvalitativní výzkum a jeho nástrojem sběru dat byly zvoleny polostandardizované rozhovory. Kvalitativní výzkum byl realizován v prosinci 2016 a v lednu 2017. Pro potřeby zjišťování výzkumných dat byly stanoveny tři výzkumné otázky. Rozhovory byly vedeny s 5 pěstouny a 4 poručníky. Rozhovory s respondenty byly nahrávány na diktafon a posléze přepsány za účelem důkladného zpracování zjištěných skutečností. Respondenty byly pěstouni a poručníci v Kraji Vysočina, kteří jsou doprovázeni Magistrátem města Jihlavy, odborem sociálních věcí, oddělením náhradní rodinné péče. Po zpracování odpovědí dotazovaných byla analyzována získaná data a bylo zjištěno množství informací.

Dotazovaní pěstouni a poručníci se shodli, že zákonná povinnost vzdělávání je důležitá pro kvalitní výchovu přijatých dětí. Žádný z dotazovaných nepovažuje tuto

povinnost za zbytečnou, někteří dokonce uváděli, že by rozsah vzdělávání mohl být i větší. Pěstouni a poručníci nejčastěji využívají 6 až 8 hodinové semináře, právě z důvodu časové úspory. Respondenti jsou přesvědčeni, že kvalita vzdělávání je závislá především na kvalitě samotného lektora, dokonce si někteří dotazovaní vybírají seminář podle toho, kdo bude lektorem. S kvalitou seminářů jsou dotazovaní pěstouni a poručníci spokojeni. Pro pěstouny a poručníky je důležité, aby obsah semináře byl naplněn informacemi, které jsou v tu danou dobu pro ně ve výchově a péči o přijaté děti důležité a aktuální. Většina dotazovaných uvedla, že preferují malé skupinky účastníků s osobním přístupem. Další důležitým kritériem pro výběr seminářů je téma, které seminář nabízí, aby dané téma bylo pro věkovou kategorii dětí, o které pěstouni a poručníci pečují. U všech dotazovaných bylo zjištěno, že berou výchovu přijatých nezletilých dětí velmi vážně, a že za ni cítí velkou zodpovědnost. Dotazovaní dále uváděli, že je pro ně důležitá osobnost lektora, oceňují především osobní přístup a zkušenosti, s kterými se přednášející podělí během semináře s účastníky. Dále bylo zjištěno, že pěstounům a poručníkům chybí semináře, které se zaměřují na výchovu nejmenších dětí a dětí s hendikepou.

Na základě získaných dat se domnívám, že vzdělávání pěstounů a poručníků v Kraji Vysočina je na dobré úrovni. Organizace, které vzdělávání pěstounů a poručníků realizují, respektují jejich potřeby a zajišťují vzdělávání na základě jejich potřeb. V rámci kvalitativního výzkumu bylo zjištěno, že nedostatečný výběr seminářů je pro pěstouny a poručníky, kteří pečují o malé děti nebo o děti s hendikepou.

Na závěr lze konstatovat, že vymezený cíl této bakalářské práce byl splněn. Teoretická část bakalářské práce a data získaná z rozhovorů v empirické části bakalářské práce tak mohou přispět k zdokonalení systému vzdělávání pěstounů a poručníků, mohou být zpětnou vazbou pro instituce a nestátní neziskové organizace, které vzdělávání pro pěstouny a poručníky připravují.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

1. BARTÁK, Jan, 2008. *Jak vzdělávat dospělé*. Praha: Alfa Nakladatelství. ISBN 978-80-87197-12-7.
2. BARTÁK, Jan, 2015. *Aktuální problémy vzdělávání a rozvoje zaměstnanců v organizacích*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 978-80-7452-113-3.
3. BENEŠ, Milan, 2014. *Andragogika*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4824-5.
4. BENEŠ, Milan a kol., 2002. *Idea vzdělávání v současné společnosti*. Praha: EUROLEX BOHEMIA. ISBN 80-86432-40-8.
5. GIDDENS, Anthony, 2005. *Sociologie*. Praha: ARGO. Přeložil: Jeřáb, ISBN 80-7203-124-4.
6. HANZL, Daniel, 2012. *Metody a techniky sociálního výzkumu*. Třebíč: AMAPRINT-Kerndl. ISBN 978-80-87710-01-2.
7. HENDL, Jan, 2005. *Kvalitativní výzkum-Základní metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-040-2.
8. KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.
9. KREBS, Vojtěch, 2010. *Sociální politika*. Praha: WoltersKluwer ČR. ISBN 978-80-7357-585-4.
10. LANGMEIER, Josef a MATĚJČEK, Zdeněk, 2011. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1983-5.
11. MATĚJČEK, Zdeněk, 1994. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál. ISBN 80-85282-83-6.

12. MIOVSKÝ, Michal, 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: GradaPublishing. ISBN 80-247-1362-4.
13. MUŽÍK, Jaroslav, 2004. *Androdidaktika*. Praha: ASPI Publishing. ISBN 80-7357-045-9.
14. MUŽÍK, Jaroslav, 2011. *Řízení vzdělávacího procesu. Andragogická didaktika*. Praha: WoltersKluwer ČR. ISBN 978-80-7357-581-6.
15. PALÁN, Zdeněk, 2003. *Základy andragogiky*. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského. ISBN 80-86723-03-8.
16. PALÁN, Zdeněk a LANGER, Tomáš, 2008. *Základy andragogiky*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 978-80-86723-58-7.
17. PLAMÍNEK, Jiří, 2014. *Vzdělávání dospělých*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4806-1.
18. PRŮCHA, Jan a VETEŠKA, Jaroslav, 2014. *Andragogický slovník*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4748-4.
19. PRŮCHA, Jan, 2009. *Přehled pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-567-7.
20. SOBOTKOVÁ, I. a OČENÁŠKOVÁ, V., 2013. *Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-3821-4.
21. SPILKOVÁ, J., 2014 *Vzdělávání dospělých v ČR v evropském kontextu. Specifické výstupy z šetření AdultEducationSurvey 2011*. Praha: ČSÚ. ISBN 978-80-250-2548.
22. ŠEREDOVÁ, Andrea, 2012. *Studijní opora – Rodina a sociální politika*. Třebíč: AMAPRINT – Kerndl. ISBN 978-80-87710-08-1.

23. VYHNÁNKOVÁ, Kateřina, 2007. *Vzdělávání dospělých v České republice a Evropské unii*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 978-80-86723-46-4.
24. ZLÁMAL, Jiří, 2009. *Didaktika profesního vzdělávání v širším pedagogickém kontextu*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 978-80-86723-79-2.

Seznam použitých internetových zdrojů

W1 DVOŘÁKOVÁ, Miroslava, 2016. *Klíčové faktory efektivity vzdělávacích programů* [online]. © 2011-2017 NÚV-Národní ústav pro vzdělávání, Poslední vydání: 2016. [cit. 2016-12-03]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/klicove-faktory-efektivita-vzdelavacich-programu>

W2 HOFROVÁ, Veronika, ROTREKLOVÁ, Eva, 2009. *Odborná příprava budoucích pěstounů a osvojitelů* [online]. © 2009 Triáda-poradenské centrum, Poslední vydání: 2009. [cit. 2016-12-03]. Dostupné z: http://www.triada-centrum.cz/publ/odborna_priprava.pdf

W3 Středisko náhradní rodinné péče, 2011. *Základní informace o náhradní rodinné péči* [online]. © Středisko náhradní rodinné péče, Poslední vydání: 2011. [cit. 2016-12-20]. ISBN 978-80-87455-01-2. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/files/File/zakladni_info_o_nrp.pdf

W4 VANČÁKOVÁ, Martina. *Vzdělávání pěstounů* [online]. Virtuální knihovna NRP, Poslední vydání: 2013-2015. [cit. 2016-12-20]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/cz/nahradni-rodinna-pece/sluzby-pro-pestouny/vzdelavani-pestounu/>

W5 *Sociální portál Kraje Vysočina. 2013* [online]. [cit. 2016-12-20]. Dostupné z: http://m.kr-vysocina.cz/vismo5/dokumenty2.asp?id_org=450008&id=4075378

W6 *Společně vše zvládneme!* © 2017. Psychocentrum - manželská a rodinná poradna Kraje Vysočina [online]. [cit. 2017-01-16]. Dostupné z: <http://www.psychocentrum.cz/index.php?nid=11300&lid=cs&oid=3245598>

W7 Centrum multikulturního vzdělávání, © 2010. *Uzavření dohody* [online]. [cit. 2017-01-16]. Dostupné z: <http://www.centrumjihlava.cz/index.php/projekty/pomoc-pestounum>

W8 *Rodinu potřebuje každé dítě*, © 2010 [online]. [cit. 2017-01-16]. Dostupné z: <http://www.pestvys.cz/poradenstvi/>

W9 Centrum pro rodinu Vysočina, © 2017. *Doprovázení* [online]. [cit. 2017-01-16].

Dostupné z:

http://www.centrumrodin.cz/content/text/cz/?pro_vas/nahradni_rodinna_pece/doprovaceni

W10 Dobrá rodina, © 2015. *Zásady naší práce* [online]. [cit. 2017-01-16]. Dostupné z:

<http://www.dobrarodina.cz/o-nas/145-zasady-nasi-prace>

Seznám použitých zákonů

1. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
2. Zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

SEZNAM ZKRATEK

NRP - Náhradní rodinná péče

R - Respondent

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A SCHÉMAT

Seznam obrázků

Obrázek 1: Vymezení celoživotního vzdělávání a učení (Mužík, 2004, str. 22) 17

Seznam tabulek

Tabulka 1: Počty pěstounských rodin v Kraji Vysočina (w5) 34

Seznam schémat

Schéma 1: Jak dlouho pečují dotazovaní o nezletilé děti 42

Schéma 2: Preference při volbě seminářů 43

Schéma 3: Způsob jakým má vzdělávání probíhat 44

Schéma 4: Způsob výběru semináře 45

Schéma 5: Kvalita lektora 46

Schéma 6: Prostředí, ve kterém se vzdělávání realizuje 47

Schéma 7: Věk dětí, o které pěstouni a poručníci pečují 49

Schéma 8: Nabídka vzdělávání pro věkové kategorie dětí 50

Schéma 9: Znalosti využívané v praxi 51

Schéma 10: Chybějící témata ve vzdělávání 52

Schéma 11: Služby, které jsou využívány v rámci vzdělávání 54

Schéma 12: Znalosti a dovednosti, které respondenti u lektorů preferují 55

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Otázky k praktické části bakalářské práce.....I.

Příloha - Otázky k praktické části bakalářské práce

VO 1 - Jak hodnotí pěstouni a poručníci vzdělávání dle zákona?

1. Jak dlouho se věnujete nezletilým dětem jako pěstoun nebo poručník?
2. Co si myslíte o povinnosti vzdělávat se v rozsahu 24 hodin v kalendářním roce?
3. Pokud vybíráte vzdělávací seminář, jaká časová dotace, forma semináře a použité metody jsou pro vás vyhovující?
4. Jaký máte názor na kvalitu nabízených vzdělávacích seminářů?
5. Jakým způsobem by mělo probíhat vzdělávání pěstounů a poručníků?

VO 2 - Jaké vzdělávání pěstouni a poručníci preferují?

6. Jakým způsobem si vybíráte semináře a která témata preferujete?
7. Proč je pro vás téma semináře důležité?
8. Co oceňujete na lektorech, kteří semináře vedou?
9. Je pro vás důležité prostředí, ve kterém je vzdělávání realizováno?
10. Jaké typy seminářů preferujete, velké přednáškové sály nebo malé skupiny s osobním přístupem a proč?

VO 3 - Uplatní pěstouni a poručníci získané informace při péči o přijaté nezletilé děti?

11. O jak staré děti pečujete?
12. Myslíte si, že je nabízen dostatek vzdělávacích seminářů pro věkovou kategorii dětí, o které pečujete?
13. Které znalosti a dovednosti získané na seminářích ve své praxi využíváte?
14. Jaká témata vám ve vzdělávacích programech chybí?
15. V případě možné osobní konzultace s přednášejícím uveďte, proč ji využíváte a jaké to pro vás má výhody?
16. Jaké další služby odborníků jsou vám nabízeny v rámci vzdělávacích seminářů?
17. Jaké znalosti či dovednosti osobně preferujete v přístupu lektora, aby si získal vaši důvěru?
18. Myslíte si, že témata, která jsou Vám nabízena, bývají v konečné fázi naplněna?

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Leona Kanevová

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Vzdělávání pěstounů a poručníků v Kraji Vysočina

Rok: 2017

Počet stran textu bez příloh: 52

Celkový počet stran příloh: 2

Počet titulů českých použitých zdrojů: 24

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 10

Vedoucí práce: Mgr. Marcela Křivánková